

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 10 (653)

MOKSLININKO POZICIJA

Apie karantiną, visuomenės reikalus ir Lietuvos kelią

Prof. habil. dr. Tomas Kačerauskas

Karantinas – proga sustoti ir pamąstyti apie tai, kur atėjome ir kur norime eiti. Neįmanoma kalbėti išimtinai apie Lietuvos kelią: mūsų šalis juda drauge su kitomis Europos ir Vakarų pasaulio valstybėmis, nors nebūtinai lygiuodamasi į jas. Nuo antikos laikų demokratija siejama su viešuma: respublika ir reiškia *res publica*, t. y. visuomenės reikalą. Kitaip tariant, esame piliečiai tiek, kiek dalyvaujame savo valstybės kūrime. Iki šiol negirdėtas karantino paradoksas tas, kad, viešai nieko neveikdami, daugiausia pasitarnaujame visuomenei – neapsikrečiame ir neapkrečiame kitų. Juk ne kiekvienas turi galimybę tapti apsauginių kaukių akcijos šaukliu.

Kalbant apie karantino precedentus, pirmiausia man šauna į galvą ne 2008 m. ekonominė krizė ar XX a. trečiojo ir ketvirtąjo dešimtmečių ekonominė depresija, kurią atsimeina nebent mūsų seneliai. Ryškiausias precedentas – labiau lokalus nei globalus – ekonominė blokada, Lietuvai paskelbus nepriklausomybę. Panašu tuo, kad patyrėme ekonominių bėdų, kurios buvo primestos: tada – svetimos šalies, dabar – nenugalimos jėgos. Vis dėlto lieka atviras klausimas, ar ši jėga nebuvo sukelta žmogaus. Kalbant apie blokadą, mūsų reakcija buvo neįprasta, bet simptomiška. Pirmą, blokadą sutikome entuziastingai (kito žodžio nerandu), nes tai buvo neoficialus mūsų suverenumo pripažinimas ir netgi signalizavo apie milžino ant molinių kojų kapituliaciją. Antra, mūsų jauna valdžia pakvietė įkurti Blokados fondą. Buvome pakviesti atsisakyti sukaupto aukso, kad pasijustumė laisvi nuo ekonominių bėdų.

Atgimimas apnuogino kontrastą tarp beribiškumo pojūčio ir siauro pasirinkimo plėtoti verslą. Atrodė, staiga mums atsivėrė pasaulis su visomis galimybėmis, viena (bet tik viena) kurių – plėtoti verslą. Kirbėjo abejonė – ar, pasirinkę vieną, neprarasime visų kitų? O gal atvirksčiai – verslininkai, protingi žmonės, suprantantys, kad pinigai neteikia

laimės, yra donkichotai, bergždžiai kovojantys už visuomenės ekonominę gerovę ir dėl jos besiaukojantys? Prisiminkime Arvydą Šliogerį: judėjome greitkelio, kuriame verslas, privatizavimas ir aferos sumišusios.

Ar laimę suteikia vien klestinti ekonomika? Kaip minėta, ekonominės blokados pamoka – kitokia. Kuo garsi Lietuva? Dviem dalykais: pažangiais lazeriais ir dideliu savižudybių skaičiumi. Ar ir kaip tai susiję? Emigracija – dar vienas mus garsinantis rodiklis. Emigracija rodo mūsų judrumą, ieškant ekonominės naudos, ar bandymą aprėpti tai, kas neaprepiama. Pasaulį? Vien katastrofos ir pandemijos verčia mus grįžti? Beje, grįžti ten, kur beveik nėra ekonomikos.

Ką gavome su nepriklausomybe? Ne tik žodžio ir veiksmo laisvę, bet ir atsakomybę. Paradoksaliau, bet ši atsakomybė už savo šalį nėra lokali. Kur judame? Vartojimo laisvės link, netgi viršijančios mūsų finansines galimybes, pažangaus buvimo link, laiduojančio technologijų plėtrą, o gal katastrofos link? Tarkime, ekologinės. Tol, kol jos nesustabdys kitos katastrofos? Ar mums būtinas koronavirusas, kad mūsų pasaulio tarša sumažėtų? Prisiminkime Algį Mickūną: lekiame ant pažangos tigro – nušokti neįmanoma, nes jis tave suėd. Ar būsimė suėsti, jei nušoksime nuo vartojimo ir ekonominės gerovės vaikymosi tigro?

Vis dėlto ne bėgimas, strimgalviais vaikantis ekonominės gerovės ar technologinės pažangos, o stabtelėjimas verčia mus kur-

ti. Ne tik ir ne tiek savo verslo strategijas, kiek savo gyvenimą, kurio dydis dabar matuojamas mažumu, būnant su savo šeima namuose. Savižudybių daugiausia įvyksta ekonominės gerovės, o mažiausiai – karų ir katastrofų metu. Koks didesnis išbandymas, verčiantis mus pasiduoti? Ekonominio klestėjimo ar ekonomikos žlugimo? Ar žlungančios kūrybinės industrijos signalizuoja apie kūrybos visuomenę? Kūrybos visuomenė įsivyras tuomet, kai ateis tylios kūrybos metas, mums pergyvenus kūrybos infliacijos ir devalvacijos laikus?

Pabaigsiu keliais klausimais. Ar viruso lazeris sutelkė mūsų dėmesį į svarbiausius dalykus? O gal užklupęs virusas kaip tik išryškino mūsų seniai sergančios visuomenės ligos simptomus? Ar nėra taip, kad sergame ne tik ir ne tiek gamtos eksploatavimo manija, kiek netinkamu mąstymu, kuriam pirmiausia reikia drenažo? Galbūt apsikrėtėme solidarumu, kai esame atskirti vieni nuo kitų? Galbūt platesnėmis – ne vien ekonominėmis – nuostatomis? Gal pradėjome labiau branginti gyvybę? Kas svarbiausia mūsų gyvenime? Jei vis dar manome, kad pinigai, gal turime juos kam nors paaukoti, pavyzdžiui, fondui, organizuojančiam pagalbą karantino metu? Karantino, kuris keistai verčia mus daugiau bendrauti, skaityti ir mąstyti? Tyliai kurti? *Autorius yra VGTU profesorius, Filosofijos ir kultūros studijų katedros vedėjas*

Prof. Eugenija Šimkūnaitė. Archyvo nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

Mokslininkai apie karantiną ir Lietuvos raidos įvertinimą bei naujus bandymus skaldyti visuomenę ● 1 p.

Kas iš tikrųjų sukėlė pandemiją? ● 2 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3, 5 p.

Kam knieti kėsintis į žmogaus prigimtį, jo žmogiškųjų vertybių sistemą? ● 4 p.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimai ● 5 p.

Inžinierių rengimo pokyčiai. Mokslo ir verslo klasteris ● 6 p.

Jaunojo tyrėjo puslapis ● 7, 8 p.

Mokslinių tyrimų plėtra: naujos temos, nauji šaltiniai ● 9 p.

Iškilių asmenybių galerijoje: Eugenija Šimkūnaitė, Rita Aleknaitė-Bieliauskienė, Aloyzas Gudavičius, Justinas Stonys ● 10–11 p.

Netekome prof. Jono Kievišo ● 12 p.

LIETUVOS MOKSLININKŲ SĄJUNGOJE

Vilniuje įamžintas prof. Jono Prano Aleksos atminimas

Prieš kurį laiką Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas prof. dr. Jonas Jasaitis ir Pasaulio Aleksų draugijos pirmininkas Valentinas Aleksa kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybę, prašydami įamžinti žymaus Lietuvos valstybės ir visuomenės veikėjo, žemės ūkio (ir valstybės turtų) ministro, agrarinės ekonomikos pradininko profesoriaus Jono Prano Aleksos atminimą, suteikiant jo vardą vienai iš Vilniaus gatvių.

Šių metų gegužės 14 d. gavome Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Žemės tvarkymo ir administravimo skyriaus Žemės

administravimo ir GIS poskyrio, atsakingo už gatvių pavadinimų suteikimo vykdymą, pranešimą, kad Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2020 m. balandžio 15 d. sprendimu Nr. 1-473 „Dėl Jono Prano Aleksos gatvės pavadinimo suteikimo“ gatvei Naujosios Vilnios seniūnijoje, naujai besikuriančiame gyvenamųjų namų kvartale suteiktas profesoriaus vardas. Teisės aktų nustatyta tvarka šis gatvės pavadinimas įregistruotas VI Registrų centro Adresų registre. „Mokslo Lietuvos“ informacija

„Socialinis atstumas“. Ką tai reiškia?

„Socialinio atstumo“ (angl. *social distancing*) sąvoka greitai pateko į mūsų žodyną, net nesusimąstant, kaip tai paveiks reikšmingą visuomenės dalį, kuri jau prieš tai dėl amžiaus, psichologinės ar fizinės negalios, ar dėl to, kad priklausė kitai pažeidžiamai grupei, gyveno socialinėje atskirtyje. Taip pat vis dažniau vartojami žodžiai „naujoji tikrovė“, kaip tam tikras priminimas, kad gyvenimas pasikeitė ir turime priimti žinią, jog taip gyvensime ilgesnį laiką. Tačiau turėtume gerokai atsakingiau rinktis vartojamus žodžius“, – teigia Vytauto Didžiojo universiteto profesorius ir iniciatyvos „Kartu per atstumą“ autorius prof. Robert van Voren.

Vis daugiau pasaulio psichiatrų atkreipia dėmesį, kad, imantis apsaugos nuo viruso priemonių, būtina nepamiršti jų poveikio psichikos sveikatai. Kitu atveju, sveikatos apsaugos sistemos atsidurs ant krizės slenksčio. Ši tarptautinė kampanija „Kartu per atstumą“ greitai pasiekė pasaulinį atgarsį: palaikymą jai jau išreiškė 40 organizacijų, iniciatyvos šūkiu išversti į 27 kalbas, o stipraus atsako sulaukta net Pietų Afrikos Respublikoje ir Indijoje.

Prof. R. van Voren pastebi, kad dabartinė situacija nėra normali, ir jokia būdu neturėtume stengtis diegti ir įteisinti „naujosios tikrovės“. Turime palaikyti tikėjimą mūsų jėgomis įveikti šią sunkią krizę, o ne susitaikyti ir pastumti didelę visuomenės dalį į dar didesnę nusivylimą. „Niekas negali apsimesti, kad gyvenimas nepasikeitė. Visame pasaulyje mūsų gyvenimas yra paveiktas COVID-19 pandemijos. Ekonomika iš dalies sustabdyta, o kelionės oro transportu beveik visiškai sustojo. Atostogų kurortai, kurie šiuo metu turėtų pilnėti nuo turistų, stovi ištuštėję, o gamta netikėtai ir kartais juokingais būdais laikinai atsiima tam tikras miesto teritorijas.

Tuo pat metu ekonomikos susitraukimas paliko milijonus žmonių be darbo, o ekonominė depresija beveik neabejotinai laukia už kampo. Ir, kas netgi blogiau, – **autoritariniai lyderiai pasinaudojo situacija siekdami atsikratyti demokratinę institucijų**, o ten, kur demokratija vis dar valdo, sekimo ir priežiūros priemonės veikia anksčiau nematytu mastu ir kartais įvedamos, net nesilaikant tinkamų demokratinę sprendimų priėmimo taisyklių. Vaizdas, kurį matome, yra gana siaubingas ir daug baisnis negu tam tikruose mokslinėse fantastikos filmuose, kurie siekė pavaizduoti pandemijos pasekmes.“

Vos prieš porą savaitių „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (FGIP) ir Vytauto Didžiojo universitetas (VDU) paskelbė iniciatyvą „Kartu per atstumą“, kuri kviečia visuomenę **vietoje sąvokos „socialinis atstumas“ rinktis tikslesnę – „fizinis atstumas“** ir, svarbiausia, pasirūpinti socialinių ryšių stokojančiais vyresnio amžiaus žmonėmis, taip pat žmonėmis su negalia ar psichikos sutrikimais, užmegzti su jais ryšį ir padėti įveikti šį sunkų laikotarpį. Pasak R. van Voren, frazė „socialinis atstumas“ yra labai žalojanti, nes dabartinėje krizėje labiausiai nukentčia tie, kuriems reikalingas socialinis ryšys – vieniši, vyresni žmonės, neturintys socialinio tinklo palaikymo, arba kenčiantieji nuo lėtinų ar psichikos ligų, kurių problemos dažnai ignoruojamos. Jiems „socialinis atstumas“ reiškia izoliaciją, sugriežtinto režimo kalėjimą, vienutę – kai kurie dėl to gali rimtai svarstyti apie savižudybę.

Pasak VDU Tarptautinių ryšių prorektorės Inetos Dabašinskienės, jei net sveikam

VDU Tarptautinių ryšių prorektorė Ineta Dabašinskienė

ir jaunam ši sumaištis kartais kelia siaubą, kaip tada jaučiasi vyresnieji? „Pasikeitęs gyvenimas, sutrūkinėję ryšiai su artimaisiais veikia jų psichikos būklę. Podaugėjo nerimo, panikos priepuolių, stiprėja depresijos požymiai. Švietimui ir verslui siūlome planus, išgyvenimo gaires, o kokį planą pasiūlysimė jiems, kad išgyventų ne COVID-19, o socialinę atskirtį?“, – klausia profesorė.

Emocinė parama vienišiesiems vyresnio amžiaus žmonėms

Nemokamos bendravimo ir emocinės pagalbos garbaus amžiaus žmonėms linijos „Sidabrinė linija“ teigimu, šiuo metu emocinės pagalbos skambučiai pasiekė beprecedentį lygmenį. „Per balandį sulaukėme net 442 naujų pašnekovų. Tai daugiau nei per visus 2019 metus. Absoliučiai didžioji dalis – 85 proc. – šių naujai užsiregistravusių pašnekovų skambučių buvo susiję su emocinės pagalbos poreikiais“, – sakė „Sidabrinės linijos“ vadovas Marius Čiuželis. Pasak M. Čiuželio, paskambinę vyresnio amžiaus žmonės dažniausiai guodžiasi sunkia sveikatos būkle ar tiesiog sunkiu gyvenimu, dalinasi išgyvenimais netekę artimųjų, ypač jei santykiai su jais buvo labai artimi, dabar jaučiasi tarsi netekę savo vaidmens gyvenime, niekam neberekalingi, patiriantys didžiulę dvasinę tuštumą, savo gyvenimo beprasmiškumą.

Vyriausybei nusprendus pratęsti karantiną iki birželio vidurio, tačiau švelninant vis daugiau karantino sąlygų, senjorai atsiduria paradoksaliaje situacijoje. Vyresnio amžiaus žmonės, kaip pažeidžiamiausia COVID-19 grupė, toliau priversti gyventi karantino sąlygomis, kai likusi visuomenės dalis jau gali pradėti džiaugtis atsidariusiomis lauko kavinėmis ir įvairiomis paslaugomis. Lietuvos pagyvenusių žmonių asociacijos vadovė Grasilda Makaravičienė portalui LRT.lt teigė, kad „jaunimas naudojami technologijomis ir gali prieiti prie įvairios informacijos, tačiau pagyvenę žmonės – neretai patiklūs ir kliaujasi tuo, ką girdi per televiziją, kur visą parą dominuoja neigiamos naujienos. Uždaryti namuose, jie net miegoti nebegali“. Daliai visuomenės grįžtant į įprastą gyvenimą, o vyresnio amžiaus žmonėms liekiant namuose, emocinės pagalbos poreikis tik didės.

Dvigubi sunkumai, turintys psichikos sveikatos sutrikimų

FGIP kartu su VDU siekia ne tik pakeisti

žalingos sąvokos vartojimą, bet ir atkreipti visuomenės dėmesį į žmones, turinčius psichosocialinių, juslinių ar fizinių sutrikimų, taip pat vyresnio amžiaus asmenis, kuriems griežtos karantino sąlygos ir socialinio ryšio stoka gali sukelti rimtų sveikatos problemų.

„Kaip ir anksčiau, turintieji psichikos sveikatos sutrikimų sumokės didžiausią kainą, nes jiems „socialinis atstumas“ jau buvo kasdienybė, o dabar jie bus dar labiau stigmatizuojami ir susilauks daug mažiau pagalbos. Dar daugiau – net ir tie, kurie anksčiau neturėjo psichikos sveikatos problemų, gali susidurti su nerimu, panika, depresija; o jau sergantieji šiuos jausmus išgyvens nepalyginamai stipriau. Tad profesinio atsako ir gerai išvystyto paramos tinklo poreikis yra didžiulis“, – pabrėžia R. van Voren.

JAV dienraštis „The Washington Post“ praneša, kad nuo pandemijos pradžios praėjus trims mėnesiams, šalis atsidūrė prie kitos sveikatos krizės slenksčio – kasdienis mirčių skaičius, izoliacija ir baimė gali sukelti plačių psichologinių pasekmių. Pasak Kaiser šeimos fondo (angl. *Kaiser Family Foundation*), beveik pusė amerikiečių pažymi, kad koronaviruso krizė atsiliepė jų psichinei sveikatai. Federalinė skubios emocinės pagalbos tarnyba balandį fiksavo daugiau nei 1000 proc. išaugusį kreipimųsi skaičių, lyginant su praėjusių metų balandžio mėnesiu.

Anot „The Washington Post“, remiantis surinkta statistika po gamtinių nelaimių, teroro išpuolių ir ekonominių nuosmukių, galima numatyti išaugusį savižudybių ir mirčių nuo psichotropinių medžiagų perdozavimo skaičių. JAV, kaip ir daugelyje kitų pasaulio valstybių, tik menka dalis lėšų, mestų kovai su koronaviruso pandemija, buvo skirta psichikos sveikatos apsaugai. Ekspertų teigimu, ligų protrūkiu dažnai palieka psichologines ir socialines traumas šešėlyje, tačiau šis šešėlis po ligos seka savaitėmis, mėnesiais ir net metais. Šios problemos susilaukia gerokai mažiau dėmesio negu pati liga, net jei ji žaloja šeimą ir lygiai taip pat kenkia bei žudo.

Britų dienraščio „The Guardian“ nuomonių skiltyje rašytojas ir psichologas Andrew Solomon teigia: „Mano depresija ir nerimas turi daug bendra su tuo, kaip dauguma žmo-

VDU prof. Robert van Voren. Jano Petronio nuotr.

nių jaučiasi dabar: baimė susirgti ir mirti, baimė prarasti mylimus žmones, ekonominės katastrofos baimė. Kiti nerimauja, ar jų kosulys yra COVID-19 simptomas, ar tik alergija. Priklausau didelei populiacijos daliai, kuri turi bandyti atskirti įprastą baimę nuo prasidedančio nervinio išsekimo.“

Autorius pastebi, kad, imantis apsaugos nuo viruso priemonių, būtina nepamiršti jų poveikio psichikos sveikatai: „Kai gyvenau Grenlandijoje tarp inuitų, suvokiau, kad dideli depresijos ir savižudybių skaičiai buvo susiję ne su tamsiu žiemos metu, bet su priverstiniu intymumu. Šeimos įstrigdavo mažuose nameliuose mėnesiams, nes būdavo per daug šalta ir tamsu bet kam išvykti iš namų ir ką nors aplankyti. Emocinės pasekmės buvo natūralios ir kartu nemalonios.“ (Plačiau apie iniciatyvą: <https://www.covidandmentalhealth.eu/>)

Iniciatyvos autoriai parengė ir specialų „Facebook“ puslapį „Covid-19 and mental health“, kuriame teikiama informacija apie COVID-19 ir psichikos sveikatą visuomenei, psichikos sveikatos institucijų atstovams ir klientams. ■

IŠSAUGOKIME MOKSLININKŲ LAIKRAŠTĮ

Platinkime laikraštį „Mokslo Lietuva“ ir skatinkime jį prenumeruoti. Tik prenumeratoriai dar gali padėti išgyventi, nes visus mūsų planus gauti papildomą paramą nubraukė „koronės karantinas“. Skirkite pajamų mokesčio dalį (1,2 proc.) Lietuvos mokslininkų sąjungai – mokslininkų laikraščio „Mokslo Lietuva“ leidėjai.

Elektroninis laikraščio variantas (PDF) kainuoja tik 10 eurų metams, o spausdinto kaina nesiekia net 18 eurų. Kas mėnesį išėina 2 numeriai. Kiekviename jų: naujausias žinios iš Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Seimo, Lietuvos mokslo tarybos,

Lietuvos mokslininkų sąjungos, universitetų ir mokslo centrų, naujausių knygų apžvalgos, mokslo naujienos ir renginiai, pasakojimai apie neeilines asmenybes. Neseniai įsteigtas naujas skyrius „Mokslininkų pozicija“, kuriame akademinės bendruomenės atstovai aptaria strategines valstybės aktualijas.

Mokslininkų laikraštis „Mokslo Lietuva“ įsteigtas Atgimimo metais, leidžiamas nuo 1989 m. vasaros. Šiame eina jau 31-ieji „Mokslo Lietuvos“ leidimo metai. Tai vienintelė dar likusi akademinės bendruomenės bendradarbiavimo priemonė. *Lietuvos mokslininkų sąjunga* ■

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

NAUJOSIOS PASAULIO DALYBOS

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Kurį periodinį leidinį beatsiverstume, kurių žinių laidą bejungtume, visur vyrauja COVID-19 tematika. Mes, lietuviai, turime tokį kiek senoviškai skambantį, bet praktiškai kiekvienam suprantamą žodį „koronė“, kurį šiuolaikiniame pilkame, nevaizdingame kalbėjime keičiame į „bausmę“. Šis žodis pirmiausia buvo prisimintas dėl panašaus skambėjimo, kaip ir ta, prieš mažiau nei pusmetį dar niekam negirdėta „korona“ – pasaulį užpuolusio viruso pavadinimas. O ir jo perkeltinė prasmė tapatinama su bausme visai žmonijai, tik iki šiol neaišku, kas čia baudžia ir ko šia „korone“ siekia. Tačiau vos ne visa žiniasklaida, vos ne visos sveikatos apsaugos institucijos atsakymo į šį klausimą neturi ir net neieško jo. Net jau atvirai promarksistine ir prokiniška vadinama Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) kalba tik apie tai, kur ir kaip pasislėpti, kad tas virusas neužpultų, o ne kaip nuo jo gintis. Kažkas ryja piliules nuo maliarijos, kažkas – nuo džiovos ir aiškina, kad kažkam tai padėjo pasveikti. Tačiau nei gydymo, nei apsaugojimo tikrų priemonių nėra. Priešingai, kalbama, kad dar ir po metų jų gali neatsirasti, o nauji epidemijos išpuoliai – vėl pasikartoti.

Dabartinė pasaulio situacija išryškino mažiausiai dvi bėdas. Pirmiausia paaiškėjo, kad didžioji Žemės rutulio gyventojų dalis (kalbu ne apie tokius „gyventojus“, kaip bakterijos ir virusai, kurių planetoje yra nepalyginamai daugiau, nei žmonių, ir kurie čia apsigyveno nepalyginamai seniau) nelabai suvokia, kas yra SVEIKATOS APSAUGA. Dažnu atveju matome ne jos apsaugą, o ligų gydymą, t. y. kovą tiek su išvengiamomis, tiek ir su neišvengiamomis pasekmėmis. Kaip ir beveik visa, kas yra pasaulyje, susidėvi, taip susidėvi ir žmogaus kūnas. Tačiau šį kartą sukurpta atvirai niekšiška, visuomenę skaldanti ir jos kultūros raidą sabotuojanti „rizikos grupių“ sąvoka.

Nors mokslininkai medikai vis dažniau kalba apie vadinamuosius „nemirtingumo projektus“, kai susidėvėjusio kūno dalys gali būti pakeičiamos naujomis arba jų funkcijos atkuriamos naujomis gydymo technologijomis, vis dėlto ir be jų žmogus galėtų gyventi visavertį gyvenimą. Užsukite į bet kurias kapines (nors per Vėlines). Peržvelgdami antkapių užrašus, įsitikinsite, kad kalendorinis žmogaus metų skaičius visiškai nesutampa su metais, kuriais jis galėjo pasinaudoti. Beje, ne tik kapinės apie tai liudija, bet ir kasdieninis atidesnis žvilgsnis į mūsų bendruomenes. Vienas jau visai sukriošęs, nors dar neperkopė ir penkių dešimčių, o kitas – žvalus ir darbingas, net atšventęs 85-mečio ar dar solidesnį jubiliejų, nors jokiomis kamieninių ląstelių ar genų inžinerijos tyrimų išvadomis nesinaudojo. Tiesiog protingai elgėsi su tais ištekliais, kuriuos gavo iš tėvų.

Tačiau kiek tų, išmintingai besielgiančių, yra mūsų populiacijoje? Kurioje valstybėje jau sukurta ir be sutrikimų veikia sveikos gyvensenos sistema, kurios neatskiriami elementai yra sveikas darbo ir poilsio režimas, sveika mityba, sveika ir saugi aplinka, judrus gyvenimo būdas, reguliarūs ir išsamūs profilaktiniai sveikatos patikrinimai, ankstyva susirgimų diagnostika, nepertraukiamas susirgusiųjų stebėsenas, kad būtų įsitikinta, kaip veikia paskirti vaistai, kaip būtina reguliuoti jų kiekius arba keisti anksčiau paskirtus kitais? Juk daugeliu atvejų viso to nėra. Taigi visos tos „sveikatos ministerijos“ turi būti vadinamos kitu vardu – „ligų ministerijomis“, kuriose nepamatuotai didelę įtaką turi vaistų gamintojai ir jų pardavėjai.

Pandemija atskleidė ir tai, kad netrukus gali visiškai pasikeisti valstybių gynybos (o dažnai ir kitų valstybių užpuolimo) technologijos. Tai, kas vyksta dabar, galima įvardinti kaip milžinišką, visą Žemės rutulį apimantį karinį eksperimentą, kuriame išbandomos naujos ginklų rūšys ir nauji kariavimo metodai. Šiandieninis pasaulis yra toks, kad jau seniai buvo galima imtis nusiginklavimo, nes yra sukurtos tarptautinio saugumo programos, kurios turi pakankamai priemonių neleisti kilti jokiam naujam tarpvalstybiniam kariniam konfliktui. Tačiau jos beveik nenaudojamos.

Visos tos milžiniškos sunkiasvorių arba, priešingai, labai judrių tankų sistemos jau seniai nebereikalingos taikai Žemėje išsaugoti. Bet kurį beprotį, užsimaniusį užgrobti kitų valstybių teritorijas, jau dabar galima sustabdyti, pastarajam

dar nepradėjus judėti kitos valstybės sienos link. Galima, bet, deja, nedaroma. Todėl kažkas kaišioja ant greitkelio sprogmenis, nuo kurių žūsta ir visiškai niekuo dėti žmonės, kažkas leidžia milijardus, kurdamas vis galingesnes karinio puolimo technologijas, o kažkas, spjaudamas į bet kokius tarptautinius susitarimus, konvencijas ir memorandumus, jau dabar išbanda naujas žmonių žudymo priemones.

Daugelis tikriausiai nepamiršo pirmųjų neutroninės bombos bandymų. Dar nepraėjo ir dešimtmetis nuo šios bombos tėvu vadinamo JAV fiziko Samuelio Coheno mirties. Vaizdingai rašoma, kad „neutroninė bomba buvo sukurta, naudojantis vien pieštuku, popieriumi ir logaritmine liniuote“ (žr. technologijos.lt). Ši bomba „didžiąją dalį energijos po sprogo išspinduliuoja neutroninės radiacijos, o ne smūginės jėgos pavidalu <...>, po neutroninės bombos sprogo radioaktyviomis nuosėdomis užteršiamos kur kas mažesnės teritorijos“ (ten pat). Štai kaip patogiu užpuolikiui: gyventojai gali būti visiškai išnaikinti, o visas jų turtas (gamyklos, logistikos centrai ir kt.), komunalinės ir kitos sistemos lieka beveik nepažeistos. Radiacinis vietovės užterštumas taip pat trumpesnis, negu naudojant atomines arba vandenilines bombas. Taip pasaulio politinis žemėlapis gali būti greitai pakeistas.

Turint galvoje labai trumpą žmonijos istorinę atmintį ir menką gebėjimą analizuoti politinės sistemos raidą, tokie pokyčiai gali būti greitai suvokti kaip pastovios situacijos bruožai. Nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos nepraėjus nė šimtmečiui, tuo metu užgrobto teritorijos tebėra negrąžintos. Rusija iki šiol tebevaldo kitų valstybių etnines teritorijas, pavyzdžiui, vadinamąją Kaliningrado sritį, ir net bando įtikinti, kad tai yra neva „seniai slaviškos žemės“, Japonijai priklausančias Kurilų salas ir kt., vadovaudamasi visų grobikų mėgstama logika: „Ką užgrobiau, tas mano. Na ir kas, kad vogtas daiktas nėra tikra nuosavybė, bet aš ją valdau ir valdysiu.“

Nuo Pirmojo pasaulinio karo, kai kovos veiksmuose buvo panaudotos nuodingosios dujos, karinių technologijų kūrėjų dėmesys vis labiau krypta į priemones, kurios leidžia siekti pranašumo iki šiol nenaudotais būdais, tarp jų ir bakteriologinius ar kitus biologinius metodus. Tarptautiniai susitarimai, kuriais tokių priemonių naudojimas yra uždraustas, dažnai būna neveiksmingi, nes po jų sudarymo dažniausiai nėra sukuriamos sistemos, kuriomis bandantieji naudoti uždraustas priemones sulauktų deramo ilgalaikio atgrasančio atsako.

Įžvalgesni analitikai jau seniai yra atkreipę dėmesį į komunistinės Kinijos plėtojamas teritorinės plėtros ambicijas. Daug kas jau ir pamiršo, kaip buvo užgrobta ir užvaldyta Tibetas, kaip sunaikintas tibetiečių kultūrinis paveldas arba jo vaisiai priskirti Kinijai. Jokių rimtų sankcijų už šį tarptautinį nusikaltimą komunistinis režimas nesulaukė. Kai kam atrodo, kad Tibetas – per daug toli, todėl jo tragedija kituose kraštuose nepasikartos. Kai kas mano, kad nutylėti lokalius nusikaltimus apsimoka net... visuotinės taikos išsaugojimo labui. O daugeliui šios tautos tragedija paprasčiausiai nerūpi. Tačiau šis agresyvus režimas labai kryptingai plečia savo įtaką ne tik Afrikoje ir Lotynų Amerikoje.

Bet kokiam tarptautiniam nusikaltimui būna pakankamai apgalvotai ruošiamasi. Tikrinama vidaus ir išorės viešosios erdvės reakcija. Konfliktų teritorija plečiama, užgrobimo priemonės įvairinamos, naudojami politinio ir ekonominio spaudimo metodai. Ir tik labai gerai pasiruošus, po daugelio įvairaus masto „repeticijų“ gali būti imamasi globalių avantiūrų. Ar daug kas dar mena šurpią, visą dešimtmetį (1966–1976) trukusią smurto prieš mokslininkus kampaniją, itin veidmainiškai pavadintą „kultūrinė revoliucija“? Jos pasekmės iki šiol jaučia ir pati Kinija. Taip, ji jau tapo „pasaulio fabrika“, užverčiančiu daugybę valstybių savo primityvia, menkaverte ar tiesiog nekokybiška, tačiau labai pigia produkcija. Dabar jos universitetai vėl atidaryti ir plečiami, o nužudytieji per „kultūrinę revoliuciją“ seniai pamiršti, kaip ir žudynių Tiananmenio aikštėje (1989 m. balandis–gegužė) aukos. Šių nusikaltimų rengėjai nei tiesioginio atpildo, nei pasaulio visuotinio moralinio pasmerkimo nesulaukė. Ar sulauktų dabar, paaiškėjus, kad pandemija nėra vien aplaidumo pasekmė, o visapusiškai apgalvotas masinių žudynių ir Kinijos įtakos plėtros eksperimentas? ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Prieš 100 metų Lietuva tapo šiuolaikine parlamentine valstybe. Sutinkame vieną reikšmingiausių mūsų valstybės sukakčių – Lietuvos paskelbimo demokratine respublika šimtmetį. 1920 m. gegužės 15 d. į pirmąjį posėdį susirinko demokratiškai išrinktas Steigiamasis Seimas. Jis įvykdė Vasario 16-osios Akto signatarų valią ir užbaigė jų darbą – vienbalsiai paskelbė esant atstatytą Lietuvos valstybę kaip demokratine respubliką. Ši Steigiamojo Seimo deklaracija vykdoma ir šiandien. Ji yra vienas iš Kovo 11-osios Akto pamatų. Per porą metų veiklos, pradėtos Nepriklausomybės kovų sąlygomis, Steigiamasis Seimas atliko atkurta valstybei reikalingiausius darbus. Priimta svarbi žemės reforma, įvesta nacionalinė valiuta, tapta tarptautinių organizacijų nare. Šis parlamentas darbą užbaigė parengęs ir patvirtinęs pirmąją nuolatinę mūsų valstybės Konstituciją.

Steigiamojo Seimo posėdis 1920 m. gegužės 15 d

Linkėjimų antrajam Lietuvos Respublikos šimtmečiui albumas, parengtas minint Lietuvos Respublikos pirmąsias sukaktuves 1921 m. gegužės 15 d

Seimas pritarė Vyriausybės veiklos ataskaitai. Gegužės 26 d. Seime priimta rezoliucija „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 metų veiklos ataskaitos“. Seimas pritarė Vyriausybės 2019 metų veiklos ataskaitai. Už rezoliuciją balsavo 76, prieš – 41, susilaikė 3 Seimo nariai.

Pasak Premjero, Lietuvos BVP per paskutinius metus sparčiai augo ir nuo 2016 iki 2019 m. padidėjo 12,5 proc. Vyriausybė nuo savo darbo pradžios didžiausią dėmesį skyrė šešioms struktūrinėms reformoms: švietimo, sveikatos, mokesčių, inovacijų, kovos su šešėline ekonomika ir pensijų. Vidutinė senatvės pensija padidėjo trečdaliu – nuo 255 eurų 2016 m. iki 344 eurų 2019 m. Pernai priimti sprendimai lėmė, kad nuo sausio 1-osios minimalioji alga bruto siekia jau 607 eurus. Per ketverius metus minimalioji alga į rankas padidėjo beveik 150 eurų – nuo 296 iki 437 eurų šiais metais.

Kitos labai tikslingai šeimoms stiprinti skirtos priemonės, kurias Vyriausybė vykdė ne tik pernai, bet ir ankstesniais metais, buvo bazinių paslaugų šeimoms paketas, parama būstui įsigyti regionuose, šeimos kortelė. Atkreipiamas dėmesys, kad šios priemonės jau turėjo arba dar turės įtakos skurdo lygio mažėjimui Lietuvoje.

Ypač svarbūs sprendimai priimti dėl švietimo darbuotojų atlyginimų: maždaug 26 proc. padidėjo mokytojų vidutinis darbo užmokestis, palyginti su 2018 m. 16 proc. padidintas dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo užmokestis, net 83 proc. padidinta doktorantams teikiama parama. Didėjo studijų prieinamumas. Už studijas nemokančių studentų dalis padidėjo 12 proc. ir pernai siekė 66 proc. visų studijuojančiųjų. „Jau šiomet tikimės esamo teisinio

ŽMOGIŠKOSIOS BŪTIES PAGRINDAI

LYTIS – NEKEIČIAMA

Vengrijoje yra uždraustas teisinis lyties keitimas. Naujai priimta nuostata numato, kad asmens dokumentuose gali būti įrašyta tik „gimstant priskirta lytis“ ir ji negali būti keičiama. Opozicijos siūlytos pataisos translyčių reikalavimams patenkinti buvo atmestos. Valdantieji sprendimą motyvuoja tuo, kad visiškas lyties pakeitimas yra neįmanomas, todėl neturėtų būti įmanomas ir civiliniuose registruose.

Kritikai atkreipia dėmesį, kad toks požiūris prieštarauja Pasaulio sveikatos organizacijos pozicijai. Ši organizacija pernai išbraukė lyties tapatumo sutrikimą iš oficialios ligų klasifikacijos. Taip pat teigiama, kad Europos Teisingumo Teismo doktrina aiškiai palanki translyčių asmenų teisei dokumentuose nurodyti savo pasirinktą lyties tapatumą, o ne tikrąją biologinę lytį.

Neseniai Vengrijos parlamentas priė-

mė sprendimą neratifikuoti translytiškumą propaguojančios Stambulo konvencijos ir įpareigojo Vyriausybę Europos Taryboje siekti visiško šios konvencijos atmetimo.

Balandžio viduryje JAV sustabdė mokėjimus Pasaulio sveikatos organizacijai (PSO), apkaltinusios šią Ženevoje įsikūrusią organizaciją, kad ji per daug artima Pekinui, dangsto koronaviruso protrūkį ir netinkamai valdo pandemiją. JAV prezidentas Donaldas

Trampas pagrasino neribotam laikui išaldyti finansavimą Pasaulio sveikatos organizacijai, jei per ateinančias 30 dienų nebus padaryta „reikšmingos pažangos“. Taigi vadinamųjų Vengrijos (ir ne tik) kritikų atkreipiamas dėmesys nebeturi tokio poveikio, nes krito pasitikėjimas pačia Pasaulio sveikatos organizacija. Šaltinis: www.pozicija.org, 2020-05-19

Ar paauglėms reikia kontraceptinės spiralės? Klausimai Sauliui Skverneliui ir Aurelijui Verygai

Vilija Aleknaitė-Abramkienė

Kreipiuosi į Ministrą Pirmininką Saulių Skvernelį, sveikatos apsaugos ministrą Aurelijų Verygą ir susijusias institucijas, prašydama paaiškinti, kodėl į kompensuojamųjų vaistų sąrašą įtrauktas paauglėms ir merginoms skirtas ilgalaikio poveikio kontraceptinis vaistinis preparatas „Levonorgestrel“ („Fleere“ kontraceptinė ilgalaikio poveikio sistema, dar žinoma kaip hormoninė spiralė).

2020 m. balandžio 21 d. sveikatos apsaugos ministras pasirašė įsakymą Nr. V-934, kuriuo į kompensuojamųjų vaistų sąrašą buvo įtrauktas vaistinis preparatas „Levonorgestrel“. Įsakyme nurodoma, kad vaistas „skiriamas merginoms nuo 15 iki 20 metų, kurios kreipiasi į ginekologą konsultacijos dėl kontracepcijos“. Kompensuojamųjų vaistų sąrašė šis vaistas dėl nesuprantamų prie-

žasčių priskirtas prie „būklių, sukeliančių grėsmę sveikatai“. Klausama, kokia būtinybė lėmė šį sprendimą padaryti **skubos tvarka** ir ar Ministrui Pirmininkui bei sveikatos apsaugos ministrui nedarė įtakos suinteresuotos lobistinės organizacijos? Domimasi, kokiais mediciniais argumentais remiantis, šis vaistas buvo priskirtas prie būtinosios pagalbos priemonių ir kuo remiantis vaisto skyrimas yra apribotas 15–20 m. amžiaus intervalu. Klausama, kodėl, priimant tokį sprendimą, nebuvo konsultuojamasi nei su visuomene, nei su tėvams atstovaujančiomis organizacijomis.

Vaistinis preparatas „Levonorgestrel“ – ekstrinis hormoninis kontraceptikas, neleidžiantis apvaisinti kiaušialąstei įsitvirtinti gimdos gleivinėje ir taip sukeliantis abortą. Medicininėje praktikoje negimdžiusioms moterims, juo labiau paauglėms, hormoninės spiralės yra nededamos ir nereko-

menuojamos dėti. Preparato vertinimo protokoluose nurodoma, kad prognozuojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo išlaidos šiam preparatui kompensuoti per metus yra 862 482 eurais. Rinkoje šio vaistinio preparato kaina yra apie 120 eurų, o tai reiškia, kad valstybė šia priemone numato aprūpinti beveik 7200 paauglių per metus.

Kontracepcijos prieinamumo didinimas neprisideda prie paauglių ir jaunimo sveikatos gerinimo. Priešingai, mažina jaunų žmonių atsakomybę, skatina lytinių partnerių kaitą, žaloja psichikos sveikatą, skatina užsikrėtimą lytiškai plintančiomis ligomis. Ar paauglių lytinių santykių skatinimas yra dabartinės Vyriausybės prioritetas? Atkreipiu Ministro Pirmininko dėmesį, kad Lietuvos Respubliką saisto 1995 m. Seime ratifikuota Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, pagal kurią asmenys nuo 15 iki 18 m. yra vaikai, todėl atsakomybė už juos tenka jų tėvams arba

globėjams. Tačiau pagal ministro įsakymą, šio kontraceptinio vaistinio preparato skyrimas Lietuvoje numatytas išimtinai nepilnamečiams asmenims. Be to, ministro sprendimas sudaro sąlygas įdėti hormoninę spiralę paauglėms be tėvų sutikimo ir netgi jiems nežinant (tėvų sutikimo sveikatos priežiūroje nebereikia nuo 16 metų), todėl jis mažų mažiausiai yra prieštaringas ir prieštarauja Konstitucijoje įtvirtintoms vertybėms ir nuostatomis.

Pagal Sveikatos draudimo įstatymo 23 straipsnio 1 dalį, sveikatos apsaugos ministras, numatydamas preparato įtraukimą į kompensuojamųjų vaistų sąrašą, turi atsižvelgti į Valstybinės ligonių kasos (VLK) ir Privalomojo sveikatos draudimo tarybos nuomones. Iš viešai prieinamos informacijos matyti, kad VLK ne tik kad nematė galimybių prisiimti šiuos finansinius įsipareigojimus, bet ir buvo prieš tokį lėšų skyrimą. *Autorė yra Seimo narė.*

LIETUVOS MOKSLO TARYBOJE

Sprendimus dėl COVID-19 pandemijos padarinių pasiūlys 29 mokslininkų grupės

Lietuvos
mokslo
taryba

Giedrė Kojalytė

Iki metų pabaigos laukiama mažiausiai 29 moksliniais tyrimais grįstų išvadų, rekomendacijų ar metodų COVID-19 pandemijos padariniams spręsti. Tiek tyrėjų grupių Lietuvos mokslo taryba kviečia pasirašyti sutartis pasibaigus projektų konkursui. Rezultatų, tikimasi, bus daugiau.

Lietuvos mokslo taryba baigė specialų paraiškų konkursą, kvietusį šalies mokslininkus prisidėti, ieškant sprendimų dėl COVID-19 pandemijos ir jos sukeltų padarinių žmogaus sveikatai, ekonomikai, valstybės politikai, švietimui ir kitoms šalies gyvenimo sritims, kurioms koronaviruso plitimas turi ilgalaikių pasekmių. Bus finansuojami 29 ekspertų geriausiai įvertinti projektai, susitelksiantys ties COVID-19 protrūkio socialinei, ekonominei, medicinos bei kitoms sritims poveikio tyrimais, kurie

pasiūlys priemones pandemijos padarinių mažinimui.

Mokslininkai imsis Lietuvoje dar nevykdytų, tačiau pasaulyje sparčiai plintančių SARS-CoV-2 genomo sekoskaitos tyrimų. Medikų ir biologų grupė sieks įvertinti sąsajas tarp viruso genomo, infekcijos klinikinės eigos ir sukeltos imuninio atsako. Rezultatai bus svarbūs nustatant viruso plitimą, prognozuojant klinikinę infekcijos eigą ir planuojant sveikatos priežiūros priemones epidemijos atveju. Taip pat bus atliekami kvėpavimo takų koinfekcijos įtakos COVID-19 pacientams, galimos ligos eigos ir išiečių tyrimai, kuriamas SARS-CoV-2 ir kitų respiracinių virusų nukleorūgščių detekcijos reagentų komplektas, leisiantis nustatyti virusus tiesiai iš eminių. Mokslininkai pasiūlys, kaip gerinti COVID-19 infekcijos laboratorinę diagnostiką, prognozuoti ligos eigą, papildyti Pasaulio sveikatos organizacijos saugos rekomendacijas laboratorijos personalui, dirbančiam su COVID-19 sergančių pacientų biologine medžiaga.

Mokslininkai tirs COVID-19 sukeltos ekonominės krizės poveikį Lietuvos gyventojų užimtumui, pajamoms ir skurdo lygiui, analizuos taikytų socialinės apsaugos prie-

monių poveikį ir modeliuos alternatyvius scenarijus, pateiks pasiūlymų teisės aktų projektų ir viešojo administravimo procedūrų tobulinimui. Bus analizuojamas Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių narių atsakas į kilusią pandemiją, ekstremaliosios situacijos valdymo strategijos ir teikiama pasiūlymai kompleksinių krizių valdymui ateityje. Edukologijos, psichologijos, sociologijos ir medicinos mokslininkų grupė, išanalizavusi nuotolinio mokymo pasekmes vaikų ugdymui ir sveikatai, įvardins grėsmes ir siūlys jų sprendimo būdus, pateiks rekomendacijų nuotolinio mokymo plėtrai.

Pasak Lietuvos mokslo tarybos pirmininko prof. Romo Barono, projektų, kurių rezultatai, ekspertų vertinimu, galėtų reikšmingai prisidėti prie COVID-19 pandemijos padarinių mažinimo, yra ir daugiau: „Tikėtina, kad dalis mokslinių tyrimų jau pradėti, o jų rezultatai „laukia už kampo“ ir mes netrukus apie juos išgirsime. Kviečiu visus drąsiau dalintis su COVID-19 susijusiomis mokslu grįstomis žiniomis ir gautais moksliniais duomenimis.“ Projektai bus vykdomi iki šių metų pabaigos. Jų rezultatus projektų vykdymo metu tyrėjai skelbs Lietuvos mokslo tarybos svetainėje.

Sutartis numatyta pasirašyti su Vilniaus universiteto (10), Kauno technologijos universiteto (5), Vytauto Didžiojo universiteto (4), Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (4), Lietuvos socialinių tyrimų centro (2), ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto (1), Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto (1), Klaipėdos universiteto (1) ir Mykolo Romerio universiteto (1) tyrėjų grupėmis.

Iš viso į 29 projektus bus įtraukta 180 tyrėjų, iš jų – 27 doktorantai. Tyrėjai 8 projektus vykdys kartu su partneriais – kitomis moksliniais tyrimus vykdančiomis institucijomis, viešojo ir privataus sektoriaus įstaigomis. Bus vykdomi ekonomikos (5), medicinos (4), psichologijos (4), sociologijos (4), matematikos (2), medžiagų inžinerijos (2), politikos mokslų (2), teisės (2), edukologijos (1), informatikos inžinerijos (1), komunikacijos ir informacijos (1) ir slaugos (1) krypties projektai. Dauguma jų yra tarpdalykiniai, apimantys kelias socialinių, gamtos, technologijos, medicinos ir sveikatos mokslų sričių mokslo kryptis. Projektai finansuojami valstybės biudžeto lėšomis, bendra suma – 2,12 mln. eurų. *Parengta pagal LMT gegužės 22 d. pranešimą. Autorė yra LMT visuomenės informavimo specialistė.*

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

reglamentavimo priemonėmis įgyvendinti nemokamo bakalauro idėją ir suteikti nemokamas studijas maksimaliai visiems, kurie įgyvendins konkursinio balo reikalavimus. Numatoma, kad nuo rugsėjo nemokamai studijuos daugiau kaip 16,5 tūkst. studentų, t. y. 5 tūkstančiais studentų daugiau nei pernai“, – sakė S. Skvernelis.

Pagal verslo aplinkos indeksą „Doing Business“ Lietuva pasiekė aukščiausią kada nors turėtą poziciją – 11-tą vietą tarp 190 šalių. Tarp visų 27 Europos Sąjungos valstybių narių Lietuva užima 4-ąją vietą. Tarp svarbiausių šios Vyriausybės prioritetų – mažosios energetikos plėtra ir atsakingas energijos vartojimas. 2019–2020 m. daugiau nei 15 tūkst. gyventojų kreipėsi ir gavo paramą saulės elektrinėms įsirengti ar šildymo katilams pasikeisti. Tam valstybė skirs daugiau nei 30

Premjeras Saulius Skvernelis Seime pristato Vyriausybės metinę ataskaitą.

Olgos Posaškovos nuotr.

mln. eurų. 2019 metų korupcijos suvokimo indekso tyrime Lietuvai buvo skirta 35 vieta 180 šalių sąrašė. Mūsų rezultatai pagerėjo pirmą kartą per penkerius metus.

Visos šalies politinės partijos sutarė dėl to, kad šalies saugumas yra vienas svarbiausių prioritetų, todėl per šios Vyriausybės

kadenciją pirmą kartą pasiektas 2 proc. nuo BVP finansavimas mūsų krašto apsaugai.

Priimtas vadovybės apsaugos įstatymas.

Įstatyme reglamentuotos tarnybos sąlygos ir veiklos organizavimo tvarka, darbo apmokėjimo ir karjeros sistema bei šios institucijos pareigūnų statusas, sukuriant prielaidas kaip įmanoma efektyviau siekti pagrindinio ir svarbiausio pavesto uždavinio – užtikrinti svarbiausių Lietuvos Respublikos valstybės valdžios institucijų saugumą.

Priimtu teisės aktu Vadovybės apsaugos departamento veiklos sritis perkelta iš viešojo saugumo srities į nacionalinio saugumo ir tarpvalstybinių santykių sritį, departamentą pertvarkant į Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybą – iš valstybės biudžeto asignavimų išlaikomą biudžetinę įstaigą, veikiančią pagal šį ir kitus Lietuvos Respublikos įstatymus, Vyriausybės

tvirtinamus nuostatus. Naujame teisės akte reglamentuota, kad vadovybė bus laikomi: Respublikos Prezidentas, Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas, Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas ir asmenys, laikinai einantys Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko pareigas, pavaduojantys Ministrą Pirmininką. Vadovybės apsaugos tarnybos saugomais objektais įtvirtinti: Seimo, Vyriausybės pastatai ir jų teritorija, Respublikos Prezidento rezidencijos pastatai ir teritorija, saugomų asmenų rezidencijų kompleksas, gyvenamosios, darbo ir kitos vietos, kuriose lankosi saugomi asmenys, taip pat Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybių, konsulinių įstaigų ir specialiųjų misijų, kurioms Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka skirta fizinė apsauga, patalpos arba pastatai, pastatų teritorijos ir jose esantis turtas. ■

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Profesinio mokymo naujovė – galimybė profesijos mokytis gimnazistams. Nuo gegužės 20 d. iki rugpjūčio 26 d. vyksiančiame priėmimo į profesinio mokymo įstaigas šiame gali dalyvauti ne tik norintieji įgyti kvalifikaciją pagal visą profesinio mokymo programą, kaip buvo įprasta iki šiol, bet ir I–IV gimnazijos klasių ir 9–10 bendrojo ugdymo mokyklų klasių mokiniai, norintys mokytis pagal atskirus profesinio mokymo modulius.

Modulinės – iš atskirų modulių sudarytos – profesinio mokymo programos leidžia mokiniui įgyti norimą kvalifikaciją ne tik mokantis nuosekliai pagal visą programą, bet ir imant atskirus modulius, pasirinkus priimtinausią mokymosi būdą ir tempą. Nusprendę pasirinkti modulinį profesinį

mokymą bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai mokysis kiek kitaip negu profesinių mokyklų auklėtiniai. Jie galės rinktis tik dalį programos, t. y. vieną atskirą modulį, ir mokytis pagal jį. Pasirinkęs vieną modulį profesinėje mokykloje gimnazistas galės turėti nuo 3 iki 6 pamokų, o mokymasis truktų nuo vienerių iki dvejų metų. Mokinys kartu su savo bendrojo ugdymo mokykla ir profesine mokykla susidarys individualų mokymosi planą, kad būtų neviršytas maksimalus savaitinis 35 pamokų skaičius. Abi mokyklos bendradarbiaudamos derins mokiniui palankų pamokų tvarkaraštį.

Mokinys, baigęs atskirą modulį, gaus įgytą kompetenciją patvirtinančią pažymėjimą. Įgytos kompetencijos jam leis užsiimti atitinkama veikla, o mokantis toliau pagal

tos pačios kvalifikacijos programą įgytos kompetencijos galės būti įskaitomos, tad sutrumpės mokymosi laikas.

Sudarant sąlygas mokytis profesijos dar mokyklos suole, bendrojo ugdymo mokyklų ir gimnazijų mokiniams atveriamos daug įvairesnės pasirinkimo galimybės: baigęs mokyklą mokinys gali toliau tęsti mokslus profesinėje mokykloje ar stoti į universitetą ar kolegiją. Jam taip pat atsiranda galimybė dirbti pagal įgytą profesinę kvalifikaciją, galbūt susikurti sau darbo vietą, o panorus mokytis, toliau studijas rinktis jau išbandžius darbo pasaulį ir gerai apsisprendus dėl specialybės, į aukštąją mokyklą nusinešant ne tik akademinį žinių, bet ir praktinių įgūdžių, kurie itin svarbūs, pavyzdžiui, inžinerinėse specialybose.

Priėmimą į profesines mokyklas vykdo Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajame priėmimo organizuoti (LAMA BPO). Iš viso per 2020 metus į profesinio mokymo įstaigas planuojama priimti 20 610 naujų mokinių. Informaciją apie galimybes mokytis profesijos gimnazistams gali suteikti artimiausios profesinio mokymo įstaigos.

Rekomendacijos dėl brandos egzaminų ir ugdymo proceso birželio mėnesį. Baigiamos rengti rekomendacijos dėl saugaus brandos egzaminų laikymo. Jos aptariamoms su socialiniais partneriais. Taip pat numatyta pristatyti rekomendacijas mokykloms dėl ugdymo proceso organizavimo birželio mėnesį, neformalaus vaikų švietimo vykdymo. Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus. ■

Gydytojai – Lietuvos Steigiamojo Seimo nariai. Jie buvo „Aušros“ ir „Varpo“ pakylėti

Regina Vaišvilienė

„Lietuvių tautos gyvenime gydytojai yra įdėję didelį indėlį. Spaudos draudimo laikais daugelis jų buvo bendradarbiai, spaudos išlaikytojai ir jos platintojai, lietuviybės žandintojai. Politiniame ir kultūriniame darbe, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu, gydytojai yra aktyviai dalyvavę ir daug padarę.“ (J. Meškauskas, Lietuvos medicinos istorija, 1987, p. 726). Šie paskutiniojo Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto dekanas (1941–1944) dr. Juozo Meškausko žodžiai aiškiai nusako lietuvių jaunuolių, tarp jų ir pasirinkusių gydytojo kelią, siekius ir ryžtą tarnauti savo kraštui.

Lietuvos Steigiamojo Seimo rinkimai vyko 1920 m. balandžio 14–16 d. pagal partijų sąrašus. Kandidatus į Steigiamąjį Seimą kėlė politinės partijos ir piliečių „kuopos“, įteikusios apygardų rinkimų komisijoms kandidatų sąrašus, pasirašytus ne mažiau kaip 50-ies apygardos rinkėjų. Atstovai buvo renkami visuotiniu, lygiu ir slaptu balsavimu pagal proporcinę sistemą, t. y. pagal sąrašo gautų balsų skaičių.

Steigiamojo Seimo Ūkininkų frakcija. Iš dešinės pirmas E. Draugelis, paskutinėje eilėje viduryje K. Vaitekūnas

Tarp 112 išrinktų tautos atstovų 7 buvo gydytojai, žinomi ir kaip švietimo, kultūros bei visuomenės veikėjai. Tai: Juozas Buzelis, Eliziejus Draugelis, Kazys Grinius, Kazimieras Jokantas, Vladas Lašas, Jonas Staugaitis ir Klemensas Vaitekūnas. Jie, kaip ir jų pirmtakai – Vincas Kudirka, Jonas Basanavičius bei kiti žymūs lietuviai medikai, tęsė pradėtą Lietuvos išlaisvinimo ir kūrimo darbą. Jei 1918 m. vasario 16-osios Aktą pasirašė tik vienas medikas dr. J. Basanavičius, tai Lietuvos nepriklausomybę patvirtinančią proklamaciją savo parašais patvirtino septyni demokratiškais pagrindais organizuotuose rinkimuose išrinkti lietuviai gydytojai, išreiškę tautos valią.

Istorinę 1920 m. gegužės 15 d., 18 val. 15 min. Kauno miesto teatro rūmuose prasi-dėjo pirmasis Lietuvos Steigiamojo Seimo posėdis. Pirmininkavo vyriausia pagal amžių Seimo narė, rašytoja ir visuomenės veikėja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Steigiamojo Seimo pirmininku išrinktas Aleksandras Stulginskis.

■ Nukelta į 12 p.

NAUJI TYRIMAI

Pasėliams trūksta ne vien lietaus

Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos (VDU ŽŪA) doc. Vytautas Liakas pripažįsta, kad šis pavasaris buvo išskirtinai sausas. Žemės ūkio sektorius susidūrė su rimtais išbandymais. Tačiau ekspertai šioje situacijoje išvelgia ir kitą paralelę: mažiau grėsmių patirs arba visiškai jų išvengs tie ūkiai, kurie įsiklauso į mokslines rekomendacijas ir laiku imasi apsaugos priemonių. Priešingu atveju, rudenį derlius gali ir nenudžiuginti.

Palankios prognozės tik tiems, kas girdi mokslo rekomendacijas

„Ekstremali situacija dėl sausros Lietuvoje dar nėra paskelbta, tačiau iš tiesų daugelyje vietų jau labai sausa. Dabartinėje situacijoje

gelbsti tai, kad oro temperatūra dar nėra aukšta. Be to, žiema augalams buvo palanki, žiemkenčiai peržiemojo išskirtinai gerai, todėl ūkiams, kuriuose laikomasi logiškų technologijų, palankios derliaus prognozės tebeišlieka – pasėliai praretėjo tiek, kiek turėjo praretėti, ir šiuo metu yra optimalaus tankumo. Ūkiai, kurie investavo į žiemkenčių šaknų formavimo ir dirvos gerinimo priemones, turėtų sėkmingai sulaukti sausros pabaigos, nes anksčiau ar vėliau vis tiek palis. Net ir 2 mm kritulių būtų 20 tūkst. litrų vandens į 1 ha dirvos. Be to, augalai lietaus vandens pasisavina ir per lapus.

Kita vertus, dėl drėgmės deficito fotosintezės intensyvumas šiuo metu yra labai mažas, nes fotosintezėi vanduo yra būtinas: augalų lapuose pakito chlorofilo a ir b san-

tykis ir pasėliai gali pradėti gelsti“, – aiškina doc. Vytautas Liakas. Pašnekovo teigimu, mokslininkai neatsitiktinai nuolat atkreipia ūkininkų dėmesį, kaip svarbu padėti žiemkenčiams formuoti šaknų sistemą, nes be tvirtų šaknų augalas negali iš dirvos paimti vandens. O jo nesant, nevyksta fotosintezė, nors kitos šiam procesui būtinos medžiagos – anglies dvideginio – užtenka.

Augalo gerovė prasideda nuo dirvos ir sėklos paruošimo

V. Liako pastebėjimu, šiuo metu Lietuvos laukuose vyrauja dvejojanti pasėliai – vieni klesėti, kiti gelsta ir skursta. Išrovus tokius skirtingus augalus, galima akivaizdžiai įsitikinti, kad

■ Nukelta | 7 p.

VDU Žemės ūkio akademijos doc. dr. V. Liakas

STUDIJŲ NAUJOVĖS LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

Pirmasis Lietuvoje studijų ir verslo klasteris ateities inžinierius žemės ūkiui rengs kartu su verslu

Balandžio 28 d. nuotoliniu būdu vykusiame posėdyje dalyvavę Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos (VDU ŽŪA) ir keturių šalies agroverslo įmonių – UAB „Biržų žemtiekiemas“, UAB „Konekesko Lietuva“, UAB „Dojus Agro“, AB „Lytagra“ – vadovai paskelbė, kad jungtinės veiklos sutartimis įsteigtas pirmasis Lietuvoje žemės ūkio inžinerijos studijų klasteris. VDU Žemės ūkio akademijai absolventų klubas „Alumni“ visada buvo tas tvirtas ramstis, kuriam rūpi savosios Alma Mater ateitis. Šalies agroverslo įmonės, kuriose dirba ir kurioms vadovauja „Alumni“ nariai, svariai prisideda, gerinant VDU ŽŪA mokomąją bazę, vardinėmis stipendijomis skatinant labiausiai motyvuotus studentus. Šių įmonių atstovai dalyvauja studentų baigiamųjų darbų vertinimo komisijų ir studijų programų kūrimo bei tobulinimo komitetų veikloje. O nuo šiol VDU ŽŪA ir agroverslo įmonių partnerystė kyla į naują struktūrinį lygmenį – studijų klasterį, skirtą mechanikos inžinerijos studijų krypties programų įgyvendinimui bei inovatyvių mokymo formų diegimui.

VDU ŽŪA kancleris prof. Antano Maziliausko teigimu, naujasis studijų modelis su katedromis ir laboratorijomis įmonėse yra

VDU ŽŪA kancleris prof. Antanas Maziliauskas

išskirtinis ir ypač svarbus žemės ūkio inžinerijos sektoriui: „Ambicingiems šiandienos studentams jau nepakanka sėdėti tik studijų suole. Jie nori ir turi tiesiogiai dalyvauti priimančią praktinius sprendimus. Verslo įmonės tikisi, kad absolventai bus ne tik savo srities profesionalai, pasirengę nustatyti ir spręsti praktines problemas, bet ir lyderiai, gebantys suburti komandas.“ Įmonėse numatoma skirti studijų koordinatorius, kurie atliks tam tikras verslo prodekanų funkcijas bei kvies verslo praktikus tapti dėstytojais. Verslo įmonių atstovams, savo žiniomis besidalijantiems su studentais, Vytauto Didžiojo universitete net gali būti suteikiami partnerystės docento ir partnerystės profesoriaus vardai.

VDU ŽŪA „Alumni“ klubo prezidentas, UAB „Dojus Agro“ valdybos pirmininkas Pranas Dailidė, vienas pirmųjų pritaręs naujojo klasterio steigimo idėjai, teigia neabejojantis jo nauda: „Agroverslo įmonės gyvybiškai suinteresuotos aukščiausios kvalifikacijos inžinierių rengimu. Šie profesionalai turi gebėti taikyti išmaniąsias ateities technologijas, kurios sparčiai diegiamos šiuolaikinėje technikoje. Jei norime pasiekti šį tikslą, privalome veikti išvien. Reikia jaunimui parodyti, kad net krizinėse ekonomikai situacijose žemės ūkio sektorius gali išlikti stabilus. Šį stabilumą lemia jame dirbančių žmonių žinios.“

UAB „Dojus Agro“ Lietuvos filialo direktorės Dianos Tatarūnaitės-Zubienienės pastebėjimu, naujasis klasteris turi dvi lygiavertes dedamąsias – dalintis ir gauti: „Norime dalytis savo patirtimi ir praktinėmis žiniomis. Šiandien nepakanka būti tik inžinieriumi ar techniku. Būtina turėti ir vadybinių gebėjimų, suvokti, kaip efektyviai naudoti techniką, degalus, lėšas, kaip tobulinti priimamus sprendimus, nes visa tai lemia ūkių ekonominę gerovę.“

Tai, kad įmonės ateitį mato tik partnerystėje su mokslu, teigia ir UAB „Konekesko Lietuva“ Žemės ūkio technikos departamento direktorius Virginijus Apšega: „Technika darosi vis sudėtingesnė. Jos pardavėjams ir serviso teikėjams reikia vis daugiau žinių, todėl tikiuosi, kad akademinė bendruomenė ir agroverslui dalijantis atsakomybe, klasteris

Pirmasis šalyje studijų klasteris – žemės ūkio inžinerijos ateičiai

Agroverslo inžinerijos klasteris

padės ateityje parengti didesnę skaičių aukštos kvalifikacijos specialistų.“ V. Apšegos nuomonei pritaria ir UAB „Žemtiekiemas“ direktorius Saulius Silickas, neabejojantis, kad aukštesnę pridėtinę vertę gali sukurti tik mokslo ir verslo partnerystė.

AB „Lytagra“ komercijos direktorius Rimas Norvilas atkreipia dėmesį ir į tai, kad įmonėse vyks VDU ŽŪA klasių veikla. Karjeros kelią planuojantiems aukštesniųjų klasių moksleiviams bus sudaromos sąlygos realioje aplinkoje „pasimatuoti“ žemės ūkio inžinieriaus profesiją ir įsitikinti, kad ji yra viena perspektyviausių ne tik Lietuvoje, bet ir globaliu mastu. „VDU Žemės ūkio inžinerijos fakulteto ir agroverslo įmonių, prekiaujančių žemės ūkio technika bei teikiančių šios technikos aptarnavimo paslaugas, bendradarbiavimas vyksta nuolat, nes abi pusės siekia to paties tikslo – Lietuvos darbo rinkoje turėti reikiamą skaičių aukštos kvalifikacijos žemės ūkio inžinerijos specialistų, kurių agroverslo įmonėms šiuo metu labai stinga. Mūsų studentai šiose įmonėse atlieka mokomąją praktiką. Tie, kurie studijuodami jau dirba įmonėse, savo darbo vietose atlieka tyrimus ir rengia baigiamuosius darbus. Agroverslo įmonės pateikia

aktualias užduotis studentų kursiniams ir baigiamiesiems darbams. Įmonių atstovai dalyvauja šių darbų vertinimo komisijose ir teikia pasiūlymus, kaip tobulinti studijų programas.

Akivaizdu, kad buvo pribrendęs laikas sukurti sistemą, t. y. klasterį, kuris išplės galimybes mūsų studentams susipažinti su pačia moderniausia žemės ūkio technika. Agroverslo įmonės periodiškai organizuoja mokymus, kuriuos veda iš užsienio atvykę ekspertai, pristatantys naujausias tendencijas. Šių ekspertų įžvalgos bus labai vertingos mūsų fakulteto studentams ir dėstytojams. Žemės ūkio technika tobulėja nepaprastai sparčiai, todėl fakulteto bazėje viso to turėti tiesiog neįmanoma, todėl džiaugiamės, kad galėsime tokią techniką reguliariai matyti įmonių laboratorijose ir akademijos padaliniuose organizuojamose lauko dienose“, – su naujojo klasterio veikla susijusiais planais dalijasi VDU ŽŪA Žemės ūkio inžinerijos fakulteto dekanas doc. Rolandas Domeika. Šalys sutarė, kad pagrindinės bendradarbiavimo kryptys bus nukreiptos tobulinti studijų programas, didinti jų patrauklumą, gerinti specialistų kompetenciją, kurti ir diegti verslui svarbias naujoves. ■

Pasėliams trūksta ne vien lietaus

■ Atkelta iš 6 p.

gelstantieji yra praktiškai be šaknų. Dažniausiai tai – netinkamo dirvos dirbimo ir prastos sėklų kokybės pasekmė. „Pirmiausia ūkiams reikėtų atsakyti agresyvaus ir destruktivaus dirvos dirbimo sunkiasvore technika. Dabar labai aiškiai matyti, kad ten, kur buvo pritaikytas agresyvus dirbimas, pasėliai daugeliu atvejų yra prastesni. Dar viena problema – iš dirvos „išleista“ drėgmė, nes daugelis stereotipiškai tebegalvoja, kad „čia Lietuva, čia lietus lyja“, bet iš tiesų matome meteorologinius pokyčius ir besikeičiančias sąlygas. Nuėmę derlių, ūkininkai kartais nenupurškia ražienų medžiagomis, spartinančiomis mineralizaciją, ir neinicijuoja organinės anglies kaupimosi dirvožemyje. Dėl ilgai vykstančios augalinių liekanų mineralizacijos dirvožemis gali net apsinuodyti puvinio produktais.

Be to, pagailima investicijų sertifikuo- toms sėkloms ir sėjama tai, kas turima sa- vame ūkyje. Tačiau tokiu atveju nėra aišku, ar savos sėklos neužsikrėtusios ligomis. Ūki- ninkai į tai numoja ranka, esą sėklas nubei- cuos, padidins sėjimo normas ir viskas bus gerai. Tačiau beicas ne visada gali apsaugoti sėklas nuo ligų sukėlėjų (ypač šaknų pu- vinių), esančių dirvoje. Bandoma situaciją taisyti fungicidais, tačiau jų naudojimas šių metų sąlygomis yra gana specifinis, reikia labai gerai išmanyti procesus, vykstančius dirvožemyje, ir augalų fiziologiją, kad inves- ticija augalų apsaugai virstų pelnu.

Nereikėtų tikėtis gero derliaus, jei ūkyje nevykdoma sėjomaina, javai sėjami po javų, tinkamai neapdorojus augalinių liekanų ir dirvos, nes dėl to gali vystytis šaknų puviniai, „atkertantys“ augalus nuo vandens“, – įspėja ekspertas.

Daigai

Užduotis – paskatinti auga- lus elgtis taip, lyg drėgmės jiems netrūktų

Ar išlošė tie ūkininkai, kurie pavasari- nių kultūrų sėjai skirtuose laukuose augino tarpinius pasėlius? Pašnekovo nuomone, jei tai buvo daroma „ne dėl pliusiuko“, siekiant gauti išmokas, išlošė, jei sėjo ne tik garstyčias ir ridikus, kurie „išneša“ iš dirvos vandenį, bet rinkosi 6–7 augalų, kurių šaknys yra įvai- rios, mišinius. Tai padėjo dirvoje išsaugoti daugiau drėgmės ir maisto medžiagų.

V. Liako teigimu, dabar, norint pasiekti vandenį, augalo šaknys turi nukeliauti į 1,5 m gylį. Tam, kad iš tokio gylio jį pakeltų, turi vykti labai stipri transpiracija – įsiurbto vandens garinimas pro lapų žioteles. Stoko- damos vandens, žiotelės nuolat yra užsivėru- sios ir augalas pradeda vysti. Kviečiai dėl to pirmiausia atmets ūglius, galiausiai žiedus ir rudenį varpos gali būti pustuštės. „Ūkininko

užduotis dabar – pasiekti, kad augalo žiotelės atsidarytų bent kelioms valandoms per die- ną. Tam yra specialių amino rūgščių, kurios reguliuoja žiotelėlių varstymąsi ir reguliuoja vandens balansą ląstelėse. Pabrėžiu – speci- alių, nes išpurškus bet kokių, norimo efekto gali ir nebūti“, – įspėja ekspertas.

Atkūrus vandens cirkuliaciją, augale atsinaujina fiziologiniai procesai ir žiotelės pradeda varstyti įprastu ritmu. V. Liako aiš- kinimu, taip padedame augalui atidaryti žio- telės nepalankiomis sąlygomis ir suaktyvina- me transpiraciją. Jei žiotelės neatidaromos, transpiracija nevyksta ir augalas sunyksta. Vykstant fotosintezei, lapuose sukurtos or- ganinės medžiagos keliauja į šaknis, šaknys auga. Taip vyksta ciklas – augančios šaknys pateikia vandenį ir ištirpusias maisto me- džiagas, ir augalas atkuria savo fiziologinius procesus. Suprantama, tokios technologijos gali palaikyti augaluose vykstančius procesus tam tikrą laiką. Jei vyraus sausringi orai, teks perskaičiuoti derlingumo potencialą.

Kenčia visa Europa

Vasariniai augalai – miežiai, vasariniai kviečiai, pupiečiai, cukriniai runkeliai, eks- perto nuomone, šiemet sudygo labai gražiai. Ypač ten, kur buvo pritaikytos supaprastin- tos dirvos įdirbimo technologijos ir išsau- gota dirvos drėgmė. „Jei drėgmės nebus, situacija, be abejo, pasikeis. Šį pavasarį visa Europa kenčia dėl drėgmės deficito. Tarki- me, Prancūzija prognozės šių metų derliaus potencialui jau sumažino 40 proc. Tai labai daug. Belgijos ūkininkai iki šiol dar niekada nebuvo patyrę tokių pavasarių sausrų, kaip šiais metais. Vokiečiai taip pat labai suneri- mę. Moldovoje lietaus visiškai nėra jau net 9 mėnesius. Bet ten, skirtingai nei pas mus,

Pavasariniai darbai

labai derlingas dirvožemis ir tai pasėlius gelbsti. Bulgarijoje, maža to, kad stinga drė- gmės, dar nesiliauja ir šalnos – kai kuriuose regionuose oro temperatūra nukrenta net iki –12 laipsnių. Čekijoje – taip pat sausra. Ten ūkininkai tvirtina esantys įpratę prie sausrų, bet ne pavasarių“, – pasakoja nuolat su užsienio šalių ūkininkais bendraujantis VDU ŽŪA Agronomijos fakulteto docentas.

Mūsų šalies prekinės gamybos daržovių, uogų ūkiams, pašnekovo pastebėjimu, šį pavasarį gali padėti tik įrengtos efektyvios lie- tinimo sistemos, tačiau papildomas laistymas neabejotinai išaugins derliaus savikainą, kartu ir galutines jo kainas. Daržininkai mėgėjai, laistantys daržus rankomis, taip pat turėtų atkreipti dėmesį, kad šį pavasarį augalams vandens reikia daugiau nei įprastai. 10 mm lietaus vandens – tai 10 l talpos kibiras, ten- kantis 1 kv. metrui lysvės. Sausai dirvai didelio efekto tai nesuteikia. „Turint omenyje sparčiai besikeičiantį klimatą ir galvojant apie šalies žemės ūkio perspektyvą, šiuo metu reikėtų spartinti melioracijos sistemų pertvarką. Anksčiau Lietuvoje buvo aktualu drėgmę iš laukų pavasarį pašalinti. Dabar turime iš- mokyti ją išsaugoti“, – reziumuoja V. Liakas. ■

JAUNOJO TYRĖJO PUSLAPIS

23-ioji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „Aplinkos apsaugos inžinerija“

Doc. dr. Raimondas Grubliauskas, doc. dr. Dainius Paliulis

Šių metų gegužės 8 d. Vilniaus Gedi- mino technikos universitete (VGTU) surengta kasmetinė jaunųjų mokslininkų konferencija, telkianti jaunuosius mokslininkus, vykdančius aplinkos inžine- rijos ir artimų sričių tematikos mokslinius tyrimus, skatinanti jų bendradarbiavimą ir tyrimų rezultatų sklaidą.

Aplinkos apsaugos ir vandens inžinerijos katedros rengiama konferencija surengta jau 23-įjį kartą. Jos dalyvius pasveikino ir jai vadovavo konferencijos organizacinio komiteto pirmininkas, Aplinkos apsaugos ir vandens inžinerijos katedros vedėjas doc. dr. Raimondas Grubliauskas. Kalbėdamas apie šių dienų globalias problemas, jis džiaugėsi matydamas daugybę jaunų ir išradingų kon- ferencijos dalyvių. Jau keleri metai iš eilės VGTU Aplinkos inžinerijos fakulteto Aplin- kos apsaugos ir vandens inžinerijos katedra ir Aplinkos apsaugos institutas organizuoja Pasaulinei Žemės dienai skirtą kasmetinę jaunųjų mokslininkų konferenciją. Kasmet

konferenciją rengdavome kovo 20 d., kai minima Žemės diena, tačiau šių metų kon- ferencija buvo kiek kitokia. Jos data pasikeitė dėl pasaulį netikėtai užklupusio koronaviruso ir konferencija surengta nuotoliniu būdu.

Aplinkos inžineriją drąsiai galima va- dinti šiuolaikinio jaunimo kryptimi, nes pastebima, kad aplinkosaugos, ekologijos, gamtos ir išteklių tausojimo idėjos labiausiai paplitusios tarp jaunesnių kartų atstovų. O studijuojantis jaunimas yra labai didelis potencialas. Gabūs studentai, jauni tyrėjai, net moksleiviai, dirbdami su mokslininkais, drąsiai ir kūrybiškai interpretuoja gaunamas žinias, randa neįprastus jų taikymo būdus. Jiems tik reikia suteikti erdves, kuriose galėtų dirbti, ir pagalbą, kad jų idėjos neužgestų, žengiant pirmuosius žingsnius.

Nemažai šios konferencijos dalyvių stu- dijuoja aplinkos inžinerijos krypties baka- lauro studijų programose, magistratūroje ir doktorantūroje. Universitete aplinkos inžineriją studijuojantis jaunimas turi geras sąlygas išbandyti ir įgyvendinti idėjas, kurias pristatė savo pranešimuose.

Tačiau konferencijoje dalyvauja ne tik

Akimirka iš praėjusiais metais vykusios konferencijos. VGTU nuotr.

studentai. Džiaugiamės, kad prisijungė įvai- rių Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai, skatinami aktyvių mokytojų. Labai tikimės, kad sukurta kūrybiška atmosfera

suzadino jų norą prisidėti prie aplinkosaugos problemų sprendimo.

■ Nukelta į 8 p.

23-ioji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija Aplinkos apsaugos inžinerija

■ Atkelta iš 7 p.

Konferencijos plenarinio posėdžio pradžią paskelbė doc. dr. Raimondas Grubliauskas. Jo dalyvių laukė telekomunikacijų srities reguliavimo ir saugumo eksperto dr. Evaldo Stankevičiaus pranešimas apie 5G ryšį, kurį akademinė bendruomenė vertina labai prieštarai. Pasibaigus šiam posėdžiui, konferencijos dalyviai išklauė 6 žodinius pranešimus, kuriuos skaitė VGTU, KTU ir LSMU atstovai.

Konferencijoje buvo gausu pranešėjų, kurie šiame renginyje dalyvauja jau ne vienerius metus. Kaip stebėtojai galėjo dalyvauti visi, besidomintys jaunųjų mokslininkų atliekamais tyrimais. Nagrinėtos ne tik Lie-

tuvai aktualios aplinkosaugos problemos, susijusios su klimato kaita, antropogenine tarša, žiedine ekonomika. Jaunųjų mokslininkų ir moksleivių pateiktuose pranešimuose buvo aptarta tiek mokslinė, tiek ir praktinė tyrimų vertė. Pranešėjai rėmėsi savo tyrimų ir modeliavimo rezultatais. Iš viso buvo 79 dalyviai, pradedant mokytojais ir moksleiviais, baigiant docentais ir profesoriais, atvykusiais iš Lietuvos aukštųjų mokyklų ir mokslinio tyrimo institutų bei centrų. Pateikti 37 pranešimai, iš kurių 18 parengė VGTU atstovai.

Po žodinių pranešimų vyko viktorina „Pasaulinė Žemės diena“, kurioje dalyvavo 40 dalyvių. Stendinius pranešimus parengė

30 konferencijos dalyvių, iš kurių net 7 pranešimai buvo parengti moksleivių, atvykusių iš Vilniaus Žemynos gimnazijos, Švenčionių progimnazijos, Juodšilių „Šilo“ gimnazijos ir Gargždų „Vaivorykštės“ gimnazijos. Susipažinti su dalyvių stendiniais pranešimais ir balsuoti už labiausiai patikusį buvo galima VGTU Aplinkos inžinerijos fakulteto socialinių tinklų puslapyje. Daugiausiai balsų – net 259 – surinko VGTU Aplinkos inžinerija studijų programos magistrantė Ligita Bikelytė už pranešimą „Vilniaus miesto gatvių sąšlavų tyrimai ir vertinimas“. Antrąją vietą pelnė Švenčionių progimnazijos moksleivė Orianta Kalinovskaja ir Paulina Šalcaitė, gavusios 209 balsus už pranešimą

„Elektros srovės gavimas natūraliomis sąlygomis“. Konkurso ir viktorinos „Pasaulinė Žemės diena“ laureatai buvo apdovanoti VGTU prizais. 23-iosios Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencijos mokslinis komitetas įvertino dalyvių parengtus straipsnius. Geriausi jų atrinkti spausdinti recenzuojamame mokslo žurnale, referuojamame tarptautinėse duomenų bazėse.

Organizuojamos mokslinės konferencijos ne tik gilina fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus, bet ir stiprina ryšius tarp aukštųjų mokyklų, mokslo institutų ir mokyklų. Todėl tikimės, kad dar ne kartą susitikime „gyvai“ VGTU rengiamuose renginiuose. Iki kitų susitikimų! ■

Mokytojai gali pakeisti pasaulį

Kalbamės su jauna mokytoja, Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Gamtos mokslų fakulteto absolvente, VDU Botanikos sodo edukatore ir VDU Švietimo akademijos studente Vesta Aleknavičiūtė.

– **Kokias didžiausias spragas mato gamtos mokslų mokykliniame ugdyme Lietuvoje? Kokių galimybių vis dar neišnaudojame?**

– Tarptautinių tyrimų rezultatai rodo, kad situacija gamtamokslinio ugdymo srityje gerėja, tačiau augimas nėra toks spartus, kaip norėtumėte. Didžiausia spraga – praktinės veiklos trūkumas. Svarbu, kad patys mokiniai galėtų patirti tai, apie ką mokosi, išbandyti, pamatyti, paliesti. Interaktyvių užduočių Lietuvos mokyklose šiek tiek trūksta, todėl tai kiša koją moksleiviams.

Padėti pagerinti patyriminius ugdymus. Net ir geros mokyklos koncepcijoje minima, kad tiriamoji veikla leidžia mokiniui geriau įsivairinti jį supančio pasaulio visumą ir susieti teorinius faktus su tuo, kas egzistuoja tikrovėje. Reikia mokiniams suteikti kuo daugiau galimybių mokytis, ne tik klausant ir rašant, bet ir atliekant tyrimus. Svarbu turėti mokyklas, kuriose yra laboratorijos, kuriose mokiniai galėtų atlikti eksperimentus. Taip atsiranda ne tik žinios, bet ir gebėjimai.

– **Ar Lietuvos mokyklos pakankamai aprūpintos, kad vaikai galėtų atlikti gamtamokslinius tyrimus?**

– Gamtos mokslų klasės yra atnaujiamos, tačiau tam reikia laiko ir išteklių. Svarbi pačių mokyklų ir mokytojų iniciatyva, kad atsirastų sąlygos praktiniams užsiėmimams. Kai kurie universitetai teikia papildomo ugdymo galimybes, įleidžia mokinius į laboratorijas, parodo, kas jose vyksta. Pavyzdžiui, VDU Botanikos sodas, į kurį mokiniai gali atvykti.

Laboratorinė įranga yra tikrai brangi. Tačiau nereikėtų manyti, kad patyriminiam ugdymui būtinos tik brangios priemonės. Eksperimentus įmanoma atlikti ir įprastomis sąlygomis, nes gamtos mokslai yra aplink mus.

– **Kuo užsiėmimai VDU botanikos sode skiriasi nuo įprastų gamtos mokslų pamokų mokykloje?**

– VDU Botanikos sodo užsiėmimuose dalyvauja labai įvairaus amžiaus vaikai, pradedant darželinukais ir baigiant dvyliktos klasės moksleiviais. Didžiausią lankytojų dalį sudaro pradinių klasių moksleiviai,

todėl būtent šiai amžiaus grupei siūlome daugiausiai veiklų. Mokiniai, jas atlikdami, patys gali paliesti, pamatyti, įsipilti, pamatuoti ir pan. Mes, edukatorės, esame padėjėjos. Remiamės aktyvaus ugdymo metodais: mokiniai dirba grupėse ir patys eksperimentuoja. Stovėjimo ir aiškinimo prie lentos ar skaidrių rodymo pas mus beveik nėra.

Kas mokinius sudomina? Turbūt tai, kad jie patys gali viską atlikti. Vaikai čia randa anksčiau nematytų priemonių. Jie žino, kad jas galima paimti, pačiupinėti ir tai nėra kažkas, ką edukatorės trumpam parodo ir paslepia. Patirtis padeda geriau įsivairinti gamtos mokslus. Mokykloms palinkėčiau, kad per pamokas būtų daugiau praktinių užsiėmimų.

– **Lietuvoje populiariausios vaikų užklasinės veiklos vis dar yra sportas ir muzika. Ar galima pastebėti augantį susidomėjimą gamtos mokslų būreliais?**

– Susidomėjusių būreliais ar vasaros stovyklomis tikrai yra. Labai džiugina, kad vaikai atvyksta ne tik iš Kauno. Nors muzika ir sportas yra populiariausi už gamtos mokslus, tačiau reikia atsižvelgti ir į vaiko interesus. Nėra prasmės jo versti lankyti gamtamokslinio būrelio, jei jis turi daugiau gabumų kitose srityse. Džiaugiamės, kad vaikai, su kuriais dirbame, jau yra daug ką išbandę ir pas mus atradę tai, kas juos tikrai džiugina.

Žiūrint iš edukologijos pusės, auga nauja mokytojų karta, kuri galės daug prisidėti prie gamtamokslinio ugdymo.

– **Kaip jūsų edukacines veiklas pakeitė karantinas?**

– Negalėdami vaikų priimti gyvai, ieškojome išeities, kaip kitaip pasiekti mokinius. Atsirado mintis kurti 10–15 minučių trukmės edukacinius filmukus. Kadangi Botanikos sodas – didelis, jame galima filmuoti labai įvairius objektus, todėl idėjų filmams netrūksta. Vaizdo įrašuose aš pasakojau apie tam tikrą teminį objektą, o vaikai turi atlikti užduotis, susijusias su tuo, ką išgirdo. Kai jie mato vaizdo medžiagą, kurioje kalba ir bandymus rodo pažįstama mokytoja, gerokai lengviau mokytis ir suprasti naują medžiagą. Smagu, kad net penktadienį vėlai vakare gaunu laiškų iš mokinių su atliktomis užduotimis ir komentarais, jog jie laukia kitos savaitės užduočių.

Mokytoja – Vesta Aleknavičiūtė su mokiniais pamokoje Botanikos sode.

Asmeninio archyvo nuotr.

– **Kaip keičiasi vaikų pažintis su gamta? Juk ne visi turi progų pažinti gyvūnus, paukščius, medžius ir kitus augalus savo kasdieninėje aplinkoje?**

– Visuomenė keičiasi ir dauguma vaikų jau neturi galimybių išvažiuoti vasarai į kaimą pas senelius. Nors jaučiamas pirminių žinių apie gamtą sumažėjimas, tai priklauso nuo šeimos. Jeigu tėvai laisvalaikį išvaizduoja tik kaip kino teatrą, kavines ar restoranus, tai vaikai nuo gamtos atitrūksta. Tačiau net ir neturint kaimo, galima savaitgaliais išvažiuoti į gamtą ar mišką, pasivaikščioti ir ten atrasti gamtos mokslus. Pastebime, kad vaikai daug ko neatpažįsta, pavyzdžiui, kartą vienas vaikas pamatė ožką ir sakė, kad ten yra karvė. Kai vaikai neturi tokių pagrindinių išvaikštės, mokymasis šiek tiek sudėtingesnis. Iš kitos pusės, tuomet jiems viskas yra įdomu, nes nauja ir nepatirta. Pati buvau asfalto vaikas, tačiau pasinėriau į gamtos mokslus, nes tai buvo kažkas neatrasto. Nesvarbu, kad praleidžiamė mažiau laiko kaime ir gamtoje, jei vaikas nori ir domisi, jis atras save šioje srityje.

– **Ar vis labiau aktualėja klimato kaitos, aplinkosaugos idėjos keičia tai, kaip mokome vaikus apie gamtą ir juos supantį pasaulį? Ar galima pastebėti jų susidomėjimą šiomis problemomis?**

– Klimato kaita ir aplinkosauga įtraukiama į mokyklų programas, todėl dažnai sulaukiame užklausų apie edukaciją būtent šiomis temomis. Pastebime, kad vaikai atvyksta jau su tam tikru žinių bagažu. Jie išmano apie rūšiavimą, nes dalis šeimų rūšiuoja atliekas. Taip pat jie žino apie aplinkos taršą ir tai, kad tam tikros šiukšlės labai ilgai nesuyra. Smagu matyti, kad jie ne tik žino apie tai, bet tai jiems ir rūpi. Auganti karta dar labiau negu mūsų laikais į eko-

logiją ir rūpintis gamta. Jie supranta, kad esame gamtos dalis.

– **Kas Jus paskatino rinktis mokytojos kelią?**

– Esu žmogus, kuris mokykloje niekada negalvojo, kad bus mokytoja. Nors studijavau biologiją, net ir universiteto laikais negalvoju, kad tapsiu mokytoja. Pokytis, kada suvokiau, kad man patinka mokyti, įvyko „Erasmus+“ mainų metu. Tuomet atlikau praktiką Čekijoje ir taip pat buvau savanorė lietuvių mokyklėlėje. Dirbau mokytojos padėjėja lietuvių bendruomenėje ir supratau, kad mėgstu būti su vaikais, man patinka jiems pasakoti ir kartu atlikti įvairias užduotis. Todėl ėmiau papildomai studijuoti pedagogiką.

Dirbdamas pedagogu, jauti, kad kažką suteiki vaikams, gali juos įkvėpti ir paskatinti rinktis tam tikrą kelią. Smagu, kai kalbiesi su vaikais ir po kokio pusmečio jie atsimeina, kad jau spėjai pamiršti, pavyzdžiui: „Žiūrėkite, mokytoja, čia tas vabzdys, apie kurį kalbėjome.“ Motyvuoja, kai vaikai šypsosi, džiaugiasi ir per atostogas pasiilgsta. Bendraudamas su vaikais, supranti, kad mokaisi iš jų arba kartu su jais. Šioje specialybėje nuolatos augi, dėl to ji man ypač brangi. Kiekvienam palinkėčiau pabūti švietėju, išbandyti save neformaliame ar formaliame švietime. Svarbiausia nepamiršti, kad ši specialybė gali pakeisti pasaulį. Kokie žmonės užaugs ir kas bus šiame pasaulyje, labai priklauso nuo pedagogo.

– **„Mokslo Lietuva“ pastaba: Pokalbis su tik pradedančia dirbti mokytoja atskleidė labai rimtas bendrojo lavinimo sistemos problemas, susiformavusias Lietuvoje per pastaruosius dešimtmečius. Mokykla užsidarė nuo gamtos. Daug kur išnyko mokomųjų bandymų sklypeliai, geografijos ir meteorologinių stebėjimų aikštelės, dirbtuvės, praktinės užklasinės veiklos (ypač – techninės kūrybos) kabinetai. Pamokose nebeliko natūralaus gamtos reiškinių ar gamybos procesų stebėjimo ir kitų su tuo susijusių praktinių užsiėmimų. Juos pakeitė verbaliniai užsiėmimai, pasyvus skaidrių ir filmukų žiūrėjimas, naršymas internete ir kitos natūralios veiklos imitacijos. Jaunoji mokytoja tarsi apie kažką jos pačios atrastą naują kalbą apie dalykus, kurie turėjo būti jai žinomi jau pirmame kurse. „Mokslo Lietuva“ kviečia skaitytojus pradėti rimtą diskusiją apie nuskurdintus bendrojo ugdymo metodus ir būtinybę atkurti jų įvairovę.**

Ilgalaikiai darnūs poros santykiai. Kaip juos sukurti?

Doc. Viktorija Čepukienė

Sunku būtų rasti labiau aktualią temą nei žmonių tarpusavio santykiai, juo labiau šeimos ar porų santykiai. Esame bendruomeninės būtybės, tad santykių reikšmingumas paliečia kiekvieną iš mūsų ir, deja, tik retas gali pasidžiaugti darniais santykiais tiek savo gimtojoje šeimoje, tiek ir partnerystėje. Išstisus šimtmečius filosofai ir rašytojai gvildeno santykių ir meilės klausimus, tuos pačius šimtmečius santykių ir meilės tema rašyti veikalai turėjo daugybę ištikimų skaitytojų, ieškančių atsakymų į, galimai, retorinį klausimą – kaip rasti „tą vienintelį ar vienintelę“ ir kaip išlaikyti darnius ilgalaikius santykius.

Vystantis psichologijos mokslui praėjusio šimtmečio viduryje ir pradėjus formuotis šeimos psichologijos krypties, prie šių klausimų gvildinimo prisijungė ir psichologai. Tad natūraliai gali kilti klausimas, ar šandien santykių psichologijos lauke mes žinome daugiau nei prieš penkiasdešimt metų? Iš vienos pusės yra atlikta dešimtys tūkstančių tyrimų, atrasta daugybė dėsningumų, paaiškinančių santykių šeimoje ir poroje raidą. Iš kitos pusės, šios žinios neretai ignoruojamos, nes žmonių sąmonėje yra užsifiksavę keli stereotipiniai įsivaizdavimai, galintys trukdyti siekti darnių santykių.

Vienas iš stereotipų yra susijęs su tikėjimu, kad užtenka mylėti ir santykiai patys savaime bus darnūs. Labai dažnai manoma, kad meilė yra pagrindinė poros santykių dedamoji, kurios vienareikšmiškai pakanka – „mylėsiu, būsiu mylimas ir viskas bus gerai“. Esu ne vieną kartą susidūrusi su studentų nuostaba šeimos psichologijos paskaitose, kai jie išgirsta, kad moksliniai santykių tyrimai jau daug kartų yra įtvirtinę akivaizdų dėsningumą, jog išlieka tik tos poros, kurios „dirba“ ties savo santykiais, t. y. deda pastangas, kad jie būtų darnūs, ir kuo daugiau pastangų, tuo daugiau galimybių, kad santykiai bus sėkmingi. O tai reiškia, kad ilgalaikėje perspektyvoje ne tiek meilė, kiek

pastangos yra sietinos su santykių sėkmingumu. Neretai netgi tenka išgirsti ir studentų nepasitenkinimą: „Jei visur ir visada dirbti, tai kada gyventi ir mėgautis?“

Žinoma, niekas mėgautis netrukdo, tačiau patirtis rodo, kad mėgavimasis dažnai yra egocentriškas, nukreiptas į asmeninių poreikių tenkinimą, tikintis, kad partneris tai supras ir darys tai, ko iš jo tikimasi. Tačiau paprastai taip nebūna, nes, pasirodo, kad ir partneris turi ir savo poreikius ir taip pat nori, kad jie būtų tenkinami. Ir kai abi poros pusės nori, kad kitas kažką duotų, bet patys nenori duoti, labai greitai mėgavimasis pavirsta trintimi, nepasitenkinimu, pykčiais ir galiausiai skyrybomis. Tada vėl viskas prasideda iš naujo.

Ne kartą teko konsultuoti suaugusių asmenis, kurie jau patyrė ne vieną nesėkmę, kurdami romantinius santykius. Dažniausiai pradžioje jie būna linkę kaltinti buvusį ar esamą partnerį, ieškoti atsakymų, kas su tais partneriais negerai, kol galiausiai pradeda aiškėti, kad ne tik nebuvo pakankamai galvojama apie partnerio poreikius, bet ir nebuvo kalbama apie santykius, kokių nori abu partneriai, ir kaip abu jie gali prisidėti prie tokių santykių kūrimo. Tačiau tik kalbėjimas apie santykius ir „mus šiuose santykiuose“ sudaro prielaidas tikslingai dėti pastangas siekiant darnesnių santykių.

Santykių tyrimai taip pat atskleidžia, kad meilė (susizavėjimas, aistra, įsimylėjimas) nesitęsia amžinai, ji turi tendenciją transformuotis, priklausomai nuo įvairių patirčių partnerystėje. Sėkmingiausia transformacija pasireiškia abipusišku prisirišimu ir pagarba vienas kitam, nes tik tokie santykiai įgalina įveikti išbandymus, su kuriais neišvengiamai susiduria kiekviena pora, kaip antai: tėvystė, vaikų auklėjimas, finansiniai sunkumai, asmeninės nesėkmės, sveikatos problemos ir pan., ir toliau puoselėti darnius santykius. Ši transformacija yra nelengvas iššūkis – ji neįvyksta savaime, o tik per diskusijas ir kompromisas, t. y. aktyviomis pastangomis.

Antrasis stereotipas yra susijęs su tikėjimu, kad „priešingybės traukia viena kitą“ ir darnūs santykiai būna tada, kai partneriai yra skirtingi ir taip vienas kitą papildo. Psichologijoje netgi būta teorijų, kurios siekė įtvirtinti šį stereotipą, kaip mokslu pagrįstą dėsningumą. Buvo remiamasi gyvūnų pasaulyje stebimais dėsningumais, kad vyriškos ir moteriškos lyties atstovai savo išvaizda ir elgsena gerokai skiriasi ir būtent šis skirtinumas padeda „pamatyti“, išsiskirti iš minios ir galiausiai poruotis.

Deja, žmonių pasaulyje ne viskas taip

Pora. Asociatyvi nuotr.

paprasta, o stereotipas ir liko stereotipu, nes žmonių ilgalaikiai santykiai nesiremia tik „poravimusi“ ir išvaizda. Žmogų formuoja ne instinktai, o patirtis, mąstymas, emocijos, asmenybės bruožai. Na, o susiformavusi asmenybė turi unikalų poreikių ir tam tikrų įtvirtintų šių poreikių siekimo būdų. Moksliniai tyrimai vėlgi gana vienareikšmiškai įtvirtina dėsningumą, kad kuo panašesni požiūri į pasaulį turi partneriai, panašesnes vertybes, asmenybės struktūrą, patirtį šeimoje, įsivaizdavimą apie šeimą ir vaikų auklėjimą, panašesnius pomėgius, tuo daugiau galimybių, kad jie ne tik išliks kaip pora, bet ir jų pastangos (jei tokios bus) kurti darnius santykius bus apvainikuotos sėkme.

Ir, priešingai, kuo daugiau skirtingumų, tuo mažiau galimybių išlaikyti ilgalaikius santykius, nes didesni skirtingumai sudaro mažiau palankias sąlygas „susikalbėti“, įsiklausyti ir suprasti vienas kitą ir reikalauja įdėti daugiau darbo, kad santykiais būtų galima mėgautis. Be to, kuo skirtingesnės asmenybės, tuo skirtingesnis jų požiūris į santykius ir pastangas, šiuos santykius puoselėjant. Taip gaunasi užburtas ratas, kuris dažniausiai veda prie santykių iširimo.

Šie stereotipų santykiuose pavyzdžiai aiškiai parodo, kad meilės partneriui toli gražu nepakanka. Kad santykiai klestėtų, reikia daug daugiau – aktyvių abiejų pusių pastangų, įveikiant tiek paprastus kasdienius iššūkius, kurių rutiniame gyvenime apstu, tiek ir dideles problemas bei konfliktus. Moksliniai tyrimai atskleidžia, kad porų santykiuose yra keturios labai svarbios sritys, kuriose yra kritiškai svarbus „susikalbėjimas“ ir abipusiškumas: intymumas ir šiltų jausmų partneriui demonstravimas; elgesio sąveikos, nukreiptos į įvairių funkcijų įgyvendinimą; kasdienių ginčų gvildinimas ir problemų bei konfliktų sprendimas.

Pastebima, kad ilgalaikius darnius santykius turinčios poros nesiliauja vienas kitam rodyti šiltus jausmus (pasibučiavimai, apsikabinimai, prisiglaudimai, šiltų jausmų išreiškimas žodžiu ir pan.); padeda vie-

nas kitam buityje, kartu leidžia laisvalaikį, turi tą patį pomėgių ir interesų lauką, kartu užsiima vaikų auklėjimu ir pan.; konstruktyviai sprendžia kasdienius ginčus nuo jų nebėgdami, nesistengdami dominuoti, o stengdamiesi iš jų pasimokyti; ir galiausiai ieško konstruktyvių būdų spręsti rimtas problemas ir konfliktus, vienas kito neįžeidindami, nežemindami, o stengdamiesi vienas kitą išklausti ir ieškoti abiem tinkančio sprendimo.

Ir visa tai skamba kaip iš tiesų didelis kasdienis darbas, nes dažnai daug lengviau nesikalbėti, nesitarti, reikalauti ar, priešingai, nusileisti ar pabėgti, kaip sakoma, „dėl šventos ramybės“, tik, deja, ramybė yra apgaulinga ir laikina, kaupianti savyje nepasitenkinimą, įžeistus jausmus, pyktį, kartais ir dar sunkesnius išgyvenimus, kurie neišvengiamai veda arba prie atšalimo ir atsitraukimo, arba prie intensyvių neišsprendžiamų konfliktų. Abiejų baigtis paprastai yra santykių nutrūkimas. Taigi, apibendrinant, santykių tema kiekvienam iš mūsų yra aktuali. Psichologijos mokslas jau yra aprašęs nemažai dėsningumų, kurie norintiems gali padėti geriau suprasti turimus santykius ir juos puoselėti, t. y. sudaro prielaidas darniems santykiams tapti įmanomiems. Vis tik, be aktyvių nuolatinių pastangų ilgalaikiai darnūs santykiai, kuriais abu poros nariai būtų patenkinti, yra neįmanoma misija.

Mokslas nestovi vietoje. Šeimos psichologijos atstovai ir toliau vykdo tyrimus, siekdami geriau suprasti įvairius veiksnius, kurie leidžia prognozuoti santykių ilgalaikiškumą ir gerą kokybę, nes tai padeda kurti įvairias intervencines priemones, skirtas poroms, kurios nori darnesnių santykių. Vytauto Didžiojo universiteto Psichologijos katedros mokslininkai taip pat vykdo šeimos psichologijos tyrimus ir šiuo metu kviečia poras dalyvauti moksliniame tyrime, kurio tikslas yra tyrinėti įvairius veiksnius, susijusius su patirtimi gimtojoje šeimoje ir dabartinėje partnerystėje, kurie gali paaiškinti įvairius poros santykių ir tėvystės aspektus. Dalyvavimas tokiuose tyrimuose paprastai yra gera galimybė, atsakant į tyrimo klausimus, kryptingai apmąstyti savo patirtį. Šio tyrimo dalyviai taip pat turės galimybę dalyvauti ir internetinėje intervencijoje, skirtoje poroms, norinčioms stiprinti savo santykius. Visą informaciją apie tyrimą galima rasti https://www.soscisurvey.de/pora/?q=Pradzia_Autorė_yra_psichologė,Vytauto_Didžiojo_universiteto_Psichologijos_katedros_docentė

Naudokimės duomenų bazėmis

Iki liepos 31 d. siūlome naudotis testuojamomis EBSCOhost duomenų bazėmis: *Academic Search Ultimate* ir *Business Source Ultimate*.

Academic Search Ultimate yra įvairių mokslo sričių duomenų bazė, suteikianti prieigą prie astronomijos, antropologijos, biomedicinos, inžinerijos, sveikatos, teisės ir kitų mokslų žurnalų, periodinių leidinių, ataskaitų, knygų ir vaizdo medžiagos.

Business Source Ultimate – Verslo sričių duomenų bazė, kurioje prie *Business Source Complete* turinio papildomai pridėta daugiau nei 1 400 viso teksto verslo žurnalų. Turinys apima apskaitos, administravimo, bankininkystės, ekonomikos, finansų, žmoniškųjų išteklių, vadybos, rinkodaros ir kitas sritis. Kilus klausimų, rašykite: db@lmb.lt. *Parengė Janina Valančiūtė*

Kvietimas teikti straipsnius žurnalui „Kultūra ir visuomenė“

Prof. dr. Milda Ališauskienė

Šis socialinių tyrimų žurnalas, įkurtas 2009 m. Vytauto Didžiojo universitete, yra recenzuojamas ir referuojamas tarptautinėse duomenų bazėse. Žurnale spausdinami tarpdiscipliniai empiriniai ir teoriniai socialinius tyrimus pristatantys straipsniai. Tai įvairių akademinų disciplinų, tarp jų – sociologijos, socialinio darbo, antropologijos, lyčių ir komunikacijos studijų straipsniai. Naudojantis skirtingomis metodologijomis, žurnale analizuojamos temos, susijusios su tapatybių politika, glo-

balizacija, socialine gerove, multikultūralizmu. Straipsniai spausdinami lietuvių ir anglų kalbomis, numeriai išleidžiami du kartus per metus. Žurnalas registruojamas CrossRef sistemoje ir naudoja plagijavimo prevencijos programą CrossCheck.

Norintieji, kad jų straipsniai būtų išspausdinti pirmajame šių metų numeryje, juos turi pateikti iki liepos 1 d. per šio žurnalo interneto puslapį:

<https://ejournals.vdu.lt/index.php/culturesociety/about>. Iškilus klausimams, prašome rašyti el. paštu culture.society@vdu.lt. *Autorė yra žurnalo vyriausioji redaktorė*

IŠKILIOS ASMENYBĖS

Eugenijos Šimkūnaitės metai

Prof. Algimantas Kirkutis

Lietuvos Respublikos Seimas 2020-uosius paskelbė vaistinių augalų tyrinėtojos, žinomos visuomenės švietėjos vaistažolių panaudojimo sveikatos stiprinimui ir ligų gydymui klausimais, habil. biologijos mokslų daktarės Eugenijos Šimkūnaitės metais. Eugenija Šimkūnaitė, kaip niekas kitas, gerai suprato, kad natūralioje gamtoje yra visos reikalingos priemonės ir medžiagos gerai mūsų sveikatai sugrąžinti ir palaikyti.

Nedaug yra iškilių mokslininkų, kurie skirtų tiek laiko ir gebėtų taip vaizdžiai išaiškinti visuomenei savo tyrimų apie sveikos

Prof. Eugenija Šimkūnaitė. Archyvo nuotr.

gyvensenos ir buvimo natūralioje gamtoje svarbą, kaip liaudies švelniai vadinama „žiniuone“ Eugenija Šimkūnaitė. Galbūt kaip tik tai ir pelnė jai visuotinę pagarbą ir

pripažinimą. Klodama pamatus naujai, vis aktualesne tampa medicina kryptimi – gyvensenos medicinos – ir primindama mums seną, tačiau nepraradusią savo svarbos papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą, ji rašė: „Labai svarbią reikšmę sveikatai turi taisyklingas darbo ir poilsio kaitaliojimas, protingas naudojimas saule, vandeniu, tyru oru, racionalus maitinimasis.“ Šiuo metu koronaviruso sukaustyta visuomenei pranašiskai skamba jos teiginys: „Kai pasaulis atsiduria kritinėje būsenoje, laikas pasižiūrėti, kur mūsų šaknys.“

Igytas stiprus imunitetas gali sustiprinti organizmą ir be išorinės pagalbos apsaugoti nuo infekcijos. Sveikatos priežiūros vienas

pagrindinių tikslų kaip tik ir yra žmogaus sveikatos ir imuninių reakcijų sustiprinimas. Gamta ir pirmiausia augalai yra tos priemonės, kurios geriausiai padeda sustiprinti imunitetą. Didžiausia ir seniausia praktiškai taikoma sveikatos priežiūros sritis yra profesorės Eugenijos Šimkūnaitės propaguota fitoterapija. Lietuvoje gydymas augalais turi ypač galias tradicijas. Daugiausia šioje medicinos srityje nuveikusi habil. dr. E. Šimkūnaitė jai būdingu stiliumi rašė: „Sveikatą turime visam gyvenimui tik vieną, tad stenkimės, kad sąmoningai ar nesąmoningai neatsistotume ligos pusėje. Gydytis – ne kortomis lošti, rizikuoti nevalia.“ *Autorius yra Seimo narys*

2020 METŲ VINCO KUDIRKOS PREMIJA – PROFESOREI RITAI ALEKNAITEI-BIELIAUSKIENEI

Sveikiname muzikos kritikę, muzikologę, profesorę habilituotą mokslų daktarę Ritą Aleknaitei-Bieliauskienę, kuriai paskirta 2020 metų Vinco Kudirkos premija už meninės publicistikos darbus.

Prof. Rita Aleknaitei-Bieliauskienė

riją (prof. Olgos Šteinberg fortepijono klasę). 1973–1977 m. studijavo Lietuvos mokslų akademijos Istorijos instituto aspirantūroje. 1964–1966 m. dirbo koncertmeisterė Lietuvos konservatorijoje, 1961–1967 m. grojo Lietuvos radijo komiteto orkestre, Lietuvos filharmonijos simfoniniame orkestre ir Lietuvos kameriniame orkestre, Ukrainos (Kijevo), Gruzijos ir Armėnijos simfoniniuose orkestruose, akompanavo solistams. 1983–1988 m. dėstė Lietuvos konservatorijoje

1990 m. apgynė humanitarinių mokslų (01 H) daktaro disertaciją „Daugianacionalinis muzikinis gyvenimas kaip pilnatviškas vieningos asmenybės vystymo faktorius“. 1966–2008 m. dirbo Vilniaus pedagoginiame institute (vėliau – universitete). 2008 m. universiteto Senatas, išklausęs R. Aleknaitei-Bieliauskienės pateiktą socialinių mokslų, edukologijos (07 S) mokslo darbų apžvalgą „Asmenybės ugdymo muzikos menų paradigma: aktualus šiandienos diskursas“, pripažino šį darbą atitinkančiu habilitacijos procedūros reikalavimams. Nuo 2008 m. rudens R. Aleknaitei-Bieliauskienė pradėjo dėstyti M. Romerio universitete, kur tais pačiais metais jai buvo suteiktas profesoriaus pedagoginis vardas.

Visa profesorės šeima taip pat yra atsidavusi muzikai: vyras Vladas Bieliauskas – klarnetistas, ilgametis Nacionalinio simfoninio orkestro artistas, sūnus Vyktintas Baltakas-Bieliauskas – kompozitorius ir dirigentas (Belgijoje ir Vilniuje), dukra Rita Balta (Bieliauskaitė) – muzikė, dainininkė (Vokietija), sūnus Darius gyvena Vilniuje.

Nuo 1964 m. R. Aleknaitei-Bieliauskienė reiškiasi ir kaip muzikos kritikė. 1976–1986 m. rengė ir vedė televizijos muzikos laidas, radijo muzikos laidas vaikams. 1970–1988 m. su pertrauka dirbo Lietuvos filharmonijoje, kur 1974 m. įkūrė Muzikos vaikams ir jaunimui skyrių ir iki 1980 m. jam vadovavo. 1985–1986 m. dirbo Lietuvos filharmonijos direktoriaus pavaduotoja. 1980–1985 m. – Lietuvos kultūros ministerijos Meno reikalų valdybos vyriausiąja inspektore.

Lietuvos visuomenei profesorė yra perskaičiusi per 1000 paskaitų. 2003–2006 m. kartu su „Ryto“ draugija surengė „Tėvynės pažinimo“ pamokas beveik visose lietuviš-

Vinco Kudirkos premijos diplomas – prof. Ritai Aleknaitei-Bieliauskienei. LŽS nuotr.

kose Pietryčių Lietuvos regiono mokyklose ir gimnazijose. Kurį laiką darbavosi žurnale „Pianistai“, nuo 2006 m. buvo šio žurnalo redaktorė. Parašė nemažai radijo ir televizijos laidų scenarijų ir juos įgyvendino, suorganizavo daugybę koncertų jaunimui, muzikos pasakų-popiečių vaikams, parašė B. Borisovo miuziklo „Muzikos šalyje“ (1985) libretą. Profesorė yra išleidusi daug monografijų ir kitų knygų apie iškilus Lietuvos ir išeivijos menininkus ir atlikėjus.

Nuo 2015 m. prof. R. Aleknaitei-Bieliauskienė ėmėsi vadovauti Medardo Čoboto Trečiojo amžiaus universiteto vokaliniam ansambliui „Ave Musica“. Jos vadovaujamas ansamblis yra labai aktyvus šio universiteto edukacinės veiklos dalyvis, gieda šv. Mišių liturgijoje įvairiose Lietuvos bažnyčiose, koncertuoja Vilniaus ir kitų miestų renginiuose, pasirodo tarptautiniuose mėgėjų meno festivaluose, respublikinėse kamerinių ir vokalinių ansamblių šventėse. Ansamblis parengė nemažai kūrinių, skirtų aktualioms Lietuvos muzikinio ir kultūrinio gyvenimo temoms – Vydūno, Stanislovo Moniuškos,

Juozo Naujalio metams paminėti. XVIII tarptautiniame mėgėjų meno festivalyje „Paribio daina“, kurį organizavo tarptautinė visuomeninė organizacija „Gervėčių klubas“ (pirmininkas – Alfonsas Augulis) ir Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų susivienijimas, R. Aleknaitei-Bieliauskienės vadovaujamas ansamblis „Ave Musica“ užėmė pirmąją vietą ir buvo apdovanotas diplomu. Vertinimo komisijos pirmininko prof. Tado Šumsko nuomone, tai buvo labiausiai muzikiniu požiūriu subrendęs kolektyvas. Šiam konkursui profesorė parengė ir vokalinių I. Bražiūnienės ir A. Špoko duetą, kuris buvo pripažintas geriausiu festivalio duetu, o 2019 m. Respublikinėje vokalinių ansamblių šventėje-konkurse „Šventosios gaida“, vykusioje Taujėnų dvare, šis duetas pelnė antrąją vietą. Linkime profesorei geros sveikatos ir gražių, ilgų bei kūrybingų gyvenimo metų. *Parengta pagal Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Medardo Čoboto Trečiojo amžiaus universiteto informaciją. Vokalinis ansamblis „Ave Musica“ ir LEU alumnai*

PROFESORIUS ALOYZAS GUDAVIČIUS: KALBININKAS, EDUKOLOGAS IR ESPERANTININKAS

Povilas Jegorovas

Šių metų gegužės 12 d. žyriam Lietuvos kalbininkui, pedagogui, vadovėlių autoriui, profesoriui habilituotam humanitarinių mokslų daktarui Aloyzui Gudavičiui sukako 80 metų.

Visas Aloyzo Gudavičiaus gyvenimas yra susijęs su Šiauliais. Viename interviu jis prisipažino, kad yra labai sėslus žmogus. Gimęs 1940 m. Kalniškių kaime, Šaukėnų valsčiuje, Šiaulių apskrityje, 1957 m. jis baigė Šiaulių mokytojų seminariją, 1962 m. įgijo rusų kalbos ir literatūros pedagogo specialybę Šiaulių pedagoginiame institute ir su šia Alma Mater susiejo visą savo karjerą. Tik 1966–1969 m. buvo Vilniaus universiteto aspirantas. Visus kitus metus ėjo praktiškai visas įmanomas administracines, mokslines ir pedagogines pareigas – iš pradžių Šiaulių pedagoginiame institute, o nuo 1997 m. – Šiaulių universitete.

1970 m. A. Gudavičius apgynė filologijos mokslų kandidato disertaciją, o 1990 m. –

humanitarinių mokslų daktaro habilitacinį darbą. 1994 m. jam suteiktas pedagoginis profesoriaus vardas.

1975–1983 m. ėjo Šiaulių pedagoginio instituto Filologijos fakulteto dekanu, 1984–1991 m. ir 2001–2010 m. – Šiaulių universiteto Rusų kalbos katedros vedėjo pareigas. 1991 m. tapo Šiaulių pedagoginio instituto, o vėliau, iki 1998 m., buvo Šiaulių universiteto rektorius. 1990–1991 m., 2001–2005 m., 2005–2011 m. – Šiaulių pedagoginio instituto (vėliau – universiteto) Senato pirmininkas. Nuo 2010 m. A. Gudavičius yra Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Užsienio kalbų studijų katedros profesorius ir vizituojantis Klaipėdos universiteto profesorius. Taip pat mokslinio žurnalo „Filologija“ atsakingasis redaktorius. A. Gudavičius pripažintas kalbotyros specialistas ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje – Čekijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Rusijoje. Jo moksliniai interesai – gana platus: eksinė gretinamoji semantika, etnolingvistika, interlingvistika, bendrosios kalbotyros dalykai.

A. Gudavičius išleido keturias solidžias monografijas, tris vadovėlius ir studijų knygas, paskelbė per 100 mokslinių straipsnių Lietuvos ir užsienio šalių mokslinėje spaudoje lietuvių, rusų, lenkų, anglų, vokiečių, esperanto kalbomis ir keletą kitų knygų. Jo mokslinė veikla įvertinta 2009 m. paskelbiant Šiaulių universiteto metų mokslininku. Įvertinus visus A. Gudavičiaus nuopelnus Šiaulių miestui, 2012 m. jis buvo išrinktas šio miesto Garbės piliečiu.

Norisi pabrėžti dar vieną, gal kiek mažiau žinomą šio žmogaus įvairiapusės veiklos sritį. Dar studijų metais jis susidomėjo tarptautine esperanto kalba, ją išmoko ir jau 1961 m. dalyvavo 3-iojoje Pabaltijo esperantininkų stovykloje Molėtuose. Ši aistra nenutrūko ir visais vėlesniais metais, vis išskildavo tiek jo mokslinėje, tiek ir praktinėje veikloje. 1988 m. atkūrus 1919–1940 m. veikusią Lietuvos esperantininkų sąjungą, 1993 m. A. Gudavičius tapo šios organizacijos valdybos pirmininko pavaduotoju ir šias pareigas ėjo iki pat 2003 m. Besidomėdamas viena iš savo mokslinės veiklos sričių – interlingvistika, 2002 m. išleido vadovėlį „Interlingvistikos įvadas“, kuriame plačiai apžvelgė ir interlingvistikos šakos esperantologijos tematiką. A. Gudavičius Šiaulių universitete dėstė įvairius interlingvistikos kursus studentams ir vadovavo diplominiams darbams šia tematika.

2005 m. liepos 23–30 d. Vilniuje organizuojant 90-ąjį pasaulinį esperantininkų kongresą, kuriame dalyvavo 2 344 atstovai iš 62 pasaulio šalių, prof. A. Gudavičius tapo šio kongreso tarptautinio universiteto rektoriu ir prelegentu. Po to profesorius dalyvavo dar penkiuose pasauliniuose esperantininkų kongresuose, vykusiuose įvairiose šalyse, ne vienoje Tartu universiteto organizuojamoje mokslinėje interlingvistikos ir esperantologijos konferencijoje. Jo pranešimai paskelbti tęstiniame moksliniame Tartu universiteto leidinyje „Interlinguistica Tartuensis“. Už nuopelnus interlingvistikos ir esperantologijos srityse 2009 m. A. Gudavičius apdo-

Prof. Aloyzas Gudavičius

vanotas prestižine Tartu universiteto „Academicus Ariste“ premija. Profesorius yra pirmasis ir kol kas vienintelis lietuvis, gavęs šią premiją.

Prof. A. Gudavičius yra nepakeičiamas kas trejus metus Lietuvoje vykstančių Baltijos esperantininkų dienų, kurios šiuo metu yra tapusios visos Europos esperantininkų renginiu, prelegentas. Taip pat yra Lietuvos mokslininkų sąjungos narys, o 2009–2010 m. buvo Šiaulių Alka LIONS klubo prezidentu. Garbingam jubiliumui norisi palinkėti šviesių minčių ir tolesnių viršukalnių jo plačioje veikloje. *Autorius yra Lietuvos esperantininkų sąjungos valdybos pirmininkas.*

SENOVINĖS TECHNIKOS IR MATERIALIOJO KULTŪROS PAVELDO MUZIEJUS SMALININKUOSE

SMALININKŲ SENIŪNIJA – APIE MUZIEJŲ

Ramūnas Alminas

Smalininkai, vienas mažiausių miestų Lietuvoje, pradėjęs kurtis po Melno sutarties, prie Nemuno ir Šventosios upės, kaip pasienio kontrolės punktas tarp valstybių, dar yra vadinamas Mažosios Lietuvos rytiniais vartais. Praeitame šimtmetyje čia buvo gerai išvystyta infrastruktūra, veikė siaurasis geležinkelis, vyko laivyba Nemuno upėje, buvo sutvarkyti sausumos keliai. Kai ką dar galima pamatyti ir šiandien, pavyzdžiui, geležinkelio stoties pastatą, pylimą, ant kurio buvo nutiesti geležinkelio bėgiai iki senojo uosto, ir patį uostą bei jame gražiausią Europoje vandens matavimo stotį. Miesto centre išvystame kultūros paveldo saugomus pastatus, akme-

Senovinės technikos muziejuje – vidaus ekspozicijos

nimis grįstas gatves, ilgiausią ir seniausią Ažuolų alėją.

Nors Smalininkuose yra daug istorijos ir kultūros paveldo vietų, tačiau lankomiausias yra Senovinės technikos muziejus, kurį įkūrė ir puoselėja buvęs Vilniaus Gedimino technikos universiteto docentas Justinas Stonys. Muziejuje įvairaus žmonių amžiaus grupėms vykdomos edukacinės programos, eksponuojami technikos raidą nusakantys daiktai, pateikiami įvairūs istoriniai šaltiniai, nepamirštama literatūra, organizuojami kasmetiniai renginiai „Muziejų naktys“. Mokslo metų pabaigoje iš įvairių Lietuvos miestų ir kaimų čia plūsta

moksleiviai pasisemti istorijos. Netrūksta lankytojų ir iš užsienio valstybių.

Kad lankytojai pajustų gamtos grožį, muziejaus įkūrėjo iniciatyva tvarkoma dalis miesto teritorijos, ten esantis tvėnkinytis ir medžiai suteikia lankytojams poilsį ir geras emocijas. Seniūnija, matydama tai, džiaugiasi ir didžiuojasi, turėdama smalininkietį **doc. Justiną Stonį**, kuris gražiomis idėjomis prisideda prie Smalininkų miestelio garsinimo, jo gyventojų kultūrinės ir pažintinės veiklos plėtojimo. Seniūnija pagal išgales prisideda prie muziejaus gyvavimo ir linki jam geros kloties. *Autorius yra Smalininkų seniūnijos seniūnas*

Muziejaus įkūrėjas ir vadovas doc. dr. Justinas Stonys

SUKAKTIS

Povilo Lašo mirties 75-osios metinės

Povilas Lašas-Spiridonovas. Archyvo nuotr.

Prieš 75 metus (1945-05-08) Vilniaus kalėjime žuvo Lietuvos patriotas Povilas Lašas-Spiridonovas (1879–1945) – ilgametis Lietuvos žvalgybos ir VSD tarnautojas, agentūrinio skyriaus kovai su komunistų partija viršininkas. *Parengė dr. Raimundas Kaminska*

IN MEMORIAM

Profesorius Jonas Kievišas

1941 02 05 – 2020 05 23

Lietuvos mokslo bendruomenė neteko žymaus mokslininko Jono Kievišo, ilgamečio Šiaulių ir Lietuvos edukologijos universitetų profesoriaus.

Jonas Kievišas – muzikos pedagogas, chorų dirigentas aukštąjį išsilavinimą įgijo Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar – Muzikos ir teatro akademija). Maskvoje, Pedagogikos mokslų akademijoje jis studijavo muzikos pedagogiką ir, apgynęs pirmąją disertaciją, kurioje tyrė mokinių

muzikinę atmintį, 1978 m. įgijo pedagogikos mokslų kandidato laipsnį. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, nostrifikuojant diplomą, jam suteiktas socialinių mokslų (edukologija) daktaro laipsnis. Atlikus habilitacinę procedūrą, suteiktas profesoriaus vardas.

Profesoriaus mokslinė veikla tiesiogiai siejasi su jo turtinga menine patirtimi. Jonas Kievišas ilgą laiką dirbo Lietuvoje žinomų chorų meno vadovu ir dirigentu, daug koncertavo užsienyje, organizavo muzikos renginius Sąjūdžio laikotarpiu, parengė kolektyvus Lietuvos dainų šventėms. Buvo S. Šimkaus 5-ojo tarptautinio chorų konkurso ir įvairių respublikinių konkursų laureatas.

Ilgus metus J. Kievišas gilinosi į ugdymo problemas. Dirbo mokyklose, vadovavo vaikų chorams, universitete rengė būsimus mokytojus. Šiame bare pasiekė svarių laimėjimų. Parengė 5 mokslo daktarus, per 80 magistrų. Patirtį ir tyrimus apibendrino daugiau kaip 10 monografijų, 11 mokymo ir metodinių priemonių, paskelbė per šimtą mokslinių straipsnių Lietuvos ir užsienio leidiniuose. Vedė seminarus Lietuvos ir Ukrainos mokytojams, rengė radijo laidas, konferencijas. Nemažai nuveikė, recenzuodamas mokslo leidinius, oponuodamas disertacijas ir dalyvaudamas jų gynimo komitetuose Lietuvoje ir užsienyje.

Mokslininkas suformulavo ir praktiškai patikrino savitą muzikinio ugdymo teoriją. Pagrindė muzikinę raišką, kaip pedagoginę problemą, ir pristatė tos raiškos teoriją, atskleidė asmens meninės veiklos ištakas ir

paskirtį individualios kultūros ugdymo bei profesinio rengimo procese. Daugiau nei dešimt metų trukusiu eksperimentu mokykloje ir rengiant būsimus mokytojus universitete pagrindė asmens meninės kultūros tapumą kaip pedagoginę problemą ir teorinę koncepciją. Tai leido atskleisti galimybes gilintis į žmogaus dvasinį pasaulį, vertinti jo pokyčius, lyginti Rytų ir Vakarų Europos kultūros dvasingumą.

Visuomenės humaniško ir žmogaus dvasinio gyvenimo kokybės klausimai keliami ir Lietuvoje išleistose 4 kolektyvinėse monografijose (2009, 2012, 2014, 2016), kurios parengtos ir išleistos profesoriaus lėšomis. Naujausi tyrimai pristatyti lietuvių ir ukrainiečių mokslininkų parengtoje 5-ojoje kolektyvinėje monografijoje, išleistoje ukrainiečių kalba „Ugdymo dvasingumo horizontas“ (2019). Dvasingumas vertinamas kaip asmenybės ugdymo turinio ir technologijų pagrindinis komponentas, kaip kuriamos ugdymo aplinkos įprasminimo veiksnys ir kaip pagrindas bet kuria ugdymo forma įgyvendinti šiuolaikiško švietimo paradigmą, kaip žmogaus ir visuomenės gyvenimo sudėtinė dalis. Už šią monografiją profesorius J. Kievišas apdovanotas Ukrainos pedagogikos vadybos universiteto (angl. *The University of Educational Management in Ukraine*) diplomu. Už indėlį, plėtojant Lietuvos ir Ukrainos mokslinius ryšius, 2019 m. jam suteiktas Ukrainos pedagogikos mokslų akademijos garbės nario vardas.

Rengdamas minėtas monografijas, prof. Jonas Kievišas subūrė mokslininkų grupę iš daugiau nei 10 šalių. Didelė jų dalis kryptingai dirba jau ilgiau kaip dešimtmetį. Tai rodo profesoriaus iškeltų idėjų tarptautinį vertinimą ir pripažinimą. Jo tyrinėjimuose nuosekliai plėtojamas požiūris, kad asmenybės ugdymo procesas yra neatsiejamas nuo jos dvasinių pradų formavimo.

Ne tik ryškūs pasiekimai humanitarinių ir socialinių mokslų sandūroje, bet ir ilgalaikė aktyvi mokslo renginių organizatoriaus veikla, originalios iniciatyvos ir neretai netikėti moksliniai sprendimai liudija apie Jono Kievišo asmenybės talento savitumą, iškilumą ir taurumą, nuoširdų jo dėmesį ne tik kolegoms, bet ir viskam, kuo gyvena ir ką jaučia, kuo susirūpinusi Lietuvos švietimo sistemos bendruomenė.

Beveik dešimtmetį su profesoriumi visai bendradarbiavę, ypač gerai suprantame, kokios šviesios, darbščios, Lietuvai atsidavusios asmenybės netekome. Tikimės, kad platus profesoriaus teorinių ieškojimų horizontas atvers Lietuvos švietimiečiams tų ieškojimų kūrybiško įgyvendinimo perspektyvas, paskatins naujas teorines interpretacijas ir padės surasti sprendimus, kurių neišvengiamai reikia dėl vis intensyvesnės iššūkių tautos dvasiniam gyvenimui.

Lietuvos mokslų akademijos akademikas,
prof. habil. dr. Algirdas Gaižutis,
doc. dr. Rimantė Kondratienė,
prof. habil. dr. Juozas Sigitas Mureika ■

Gydytojai – Lietuvos Steigiamojo Seimo nariai. Jie buvo „Aušros“ ir „Varpo“ pakylėti

■ Atkelta iš 5 p.

Tą pačią dieną Steigiamasis Seimas paskelbė Nepriklausomybės deklaraciją, kuri iš esmės atkartojė 1918 m. Vasario 16-osios Nepriklausomybės aktą. 1920 m. gegužės 18 d. buvo priimtas Steigiamojo Seimo statusas ir išrinktas jo prezidentas. Pirmininku patvirtintas vienas Lietuvos krikščionių demokratų partijos (LKDP) vadovų – Aleksandras Stulginskis, pirmuoju vicepirmininku išrinktas dr. Jonas Staugaitis, atstovavęs Lietuvos socialistų liaudininkų partijai (LSLDP), antruoju vicepirmininku – kun. Justinas Staugaitis (LKDP). Buvo įsteigta iš visų frakcijų proporcingai sudaryta seniūnų

sueiga, talkinusi Seimo prezidiumui, o tarp plenumų prižiūrėjusi įstatymų vykdymą. Steigiamojo Seimo seniūnų sueigos nariais tapo gydytojai: E. Draugelis, K. Jokantas, J. Buzelis, K. Grinius, V. Lašas, J. Staugaitis.

1920 m. birželio 2 d. Steigiamasis Seimas priėmė Laikinąją Lietuvos valstybės Konstituciją, skelbusią, kad „Lietuvos Valstybė yra demokratinė respublika“, o „Steigiamasis Seimas yra suvereninė Lietuvos galios reiškėjas“. Ši Konstitucija įtvirtino demokratines šalies piliečių laisves, panaikino mirties bausmę ir apibrėžė Seimo, Respublikos Prezidento, ministrų kabineto funkcijas. Per visus šio Seimo veiklos metus Lietuva buvo be Prezidento. Jo pareigas ėjo Seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis.

Sudėtingomis aplinkybėmis 1920 m.

birželio 19 d. Seimas patvirtino pirmąją nuolatinę šalies Vyriausybę, vadovaujamą dr. Kazio Griniaus. Darbą baigė Ernesto Galvanauko vadovaujamas ministrų kabinetas, o laikinasis Prezidentas A. Smetona perdavė įgaliojimus Seimo pirmininkui.

Steigiamasis Seimas dirbo dvejus metus. Tai buvo visapusiškai sunkus metas Lietuvai ir jos žmonėms. Karo nualintas ūkis, žmonės kamavo ligos ir nepritekėliai, sanitarinė gyventojų būklė buvo pasibaisėtina. Siautė choleros, šiltinės, grėsmingo ispaniškojo gripo, paplitusio Pirmojo pasaulinio karo metais, epidemijos. Trūko visko – maisto, vaistų, specialistų. Kiekvienas, grįžęs į šalį, pirmiausia susidūrė su jį okupavusia ir apiplėšusia Vokietijos valdžia, vėliau – su įsiveržusiais bermontininkų ir Raudonosios

armijos daliniais. Iš visų pusių supo priešai, tik ir ieškantys galimybės pavergti šalį ar bent atplėšti dalį jos teritorijos. 1920 m. rudens dalį krašto atplėšus Lenkijai, šiai agresijai atremti Steigiamasis Seimas sutelkė tautą.

1920 m. spalio 22 d. posėdyje Seimas, sustabdęs plenarinių posėdžių šaukimą ir pasiuntęs dalį savo narių į frontą, centrinės ir vietinės valdžios įstaigas šalies gynybai organizuoti, išsirinko Mažąjį Seimą, kurį sudarė Seimo pirmininkas A. Stulginskis ir šeši nariai: M. Krupavičius, A. Tumėnas, M. Sleževičius, V. Lašas, K. Venclauskis ir N. Fridmanas. Nariais kandidatais (pavaduotojais) buvo išrinkti: L. Natkevičius, J. Kriščiūnas, J. Vailokaitis, E. Draugelis, S. Kairys, M. Soloveičikas. (*Tėsinys – kitame numeryje*) ■

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2020 m. skyrė 8 tūkst. eurų.
„Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyngintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.